Federal Ministry
for the Environment, Climate Action,
Nature Conservation and Nuclear Safety

IKI INTERNATIONAL CLIMATE INITIATIVE

giz

yada

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ADİL BİR GEÇİŞ İHTİMALİ: KİME, NEYİ, NASIL ANLATMALI?

KAMU KURUMLARI İÇİN ADİL GEÇİŞ İLETİŞİMİ REHBERİ

KÜNYE

Kamu Kurumları için Adil Geçiş İletişimi Rehberi

EYLÜL 2026

Bu rehberin yayın hakları Yaşama Dair Vakıf'a (YADA Vakfı) aittir. Raporun tamamı veya bir bölümü hiçbir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

HAZIRLAYAN

YAŞAMA DAİR VAKIF (YADA VAKFI) Caferağa Mah. Albay Faik Sözdener Cad. İffet Gülhan İş Merkezi No:9 K:5 D:11 Kadıköy İstanbul www.yada.org.tr

Bu yayının kapağında ve bölüm ara kapaklarında yer alan bazı görsel unsurlar ile 4. sayfadaki "Adil Geçişin Üç Temel Taşı: Adalet Kavramları" infografiğinin görsel içeriği, yapay zekâ araçlarının desteğiyle hazırlanmış ve yayın ekibi tarafından düzenlenmiştir.

ARAŞTIRMA KÜNYESİ KATKIDA BULUNANLAR (A-Z)

Baran Yalçınkaya
Ceylan Özünel
Hülya Çeşmeci
Reha Ruhavioğlu
Rona Şenol
Rümeysa Çamdereli
Sare Öztürk

YAYIN KÜNYESİ KATKIDA BULUNANLAR (A-Z)

Ceylan Özünel
Ersin Tek
Hülya Çeşmeci
Rümeysa Çamdereli

Bu yayın, GIZ (The Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) tarafından desteklenen YADA Vakfı'nın Türkiye'de iklim krizi, dönüşüm ve adil geçiş süreçlerine yönelik iletişimi güçlendirmeyi amaçlayan "Türkiye'de Adil Geçiş İçin İletişim Yol Haritası" projesi kapsamında hazırlanmıştır. Alman Federal Çevre, İklim Eylemi, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı (BMUKN) tarafından görevlendirilen ve Uluslararası İklim Girişimi (IKI) tarafından finanse edilen, GIZ'in İklim Diplomasisi Eylem Programı kapsamında uygulanan Alman-Türk İklim İş Birliği: İklim Eylemi için Sivil Toplumun Güçlendirilmesi Projesi, Almanya ve Türkiye'de iklim eylemi için değişim aktörlerini harekete geçirerek, hem ulusal hem de ikili düzeyde sivil toplum ağlarını güçlendirmek suretiyle iklim değişikliğinin azaltımı ve uyum çabalarını ile politika üzerindeki etkiyi desteklemeyi amaçlamaktadır.

Bu yayın, Uluslararası İklim Finansmanı Girişimi (IKI) kapsamında yürütülen bir projenin parçasıdır. Bu girişim, Almanya Federal Çevre, İklim Eylemi, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı (BMUKN) tarafından desteklenmektedir. Bu yayında ifade edilen görüşler, Almanya Federal Çevre, İklim Eylemi, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı'nın (BMUKN) görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1
Projeye Dair Kısa Bilgi.....2
Rehber Yol Haritası.....3

KAVRAMSAL ARKA PLAN.....4
"Adil Geçiş" Tam Olarak Nedir?.....4
"Adil Geçiş"e Yönelik Yaklaşımlar Skalası.....5
İklim Adaleti Nedir?.....6

TÜRKİYE'DE İKLİM POLİTİKALARI ve ADİL GEÇİŞ.....7
Kömür Ekonomisi ve Kömürden Çıkış.....7
Adil Geçişin Politika ve Yasal Çerçevede Gelişimi.....7
Sektörel ve Bölgesel Çerçevenin İletişimi.....8

ÖRNEK VAKA ANALİZİ: ALMANYA.....10

TÜRKİYE'DE ADİL GEÇİŞ ALGISINA DAİR GÜNCEL DURUM.....14
Adil Geçişten Ne Anlıyoruz?.....14
Adil Geçiş Sosyal Medyada Nasıl Konuşuluyor?.....14
Adil Geçiş Kavramının İletişimdeki Yeri.....18
Adil Geçiş Kimin Meselesi?.....19
Bölgesel Analiz: Tavşanlı, Soma ve İskenderun'da Adil Geçiş Algısı Nasıl?.....20
Kömür Bölgeleri (Soma ve Tavşanlı) Saha Bulguları.....20
Demir-Çelik Bölgesi (İskenderun) Saha Bulguları.....20
Meydan Buluşmalarında Öne Çıkan Ortak Meseleler.....23

KAMU KURUMLARI İÇİN ADİL GEÇİŞ İLETİŞİMİ.....26
Kamu İletişiminin Temel İlkeleri.....27
Merkezi ve Yerel Kamu İletişiminde Rol Farkları.....28
Merkezi Kamu İletişiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler 28
Yerel Kamu İletişiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler.....28
Ortak Sorumluluklar.....29

Paydaş Çerçevesi: Kiminle Hangi Bilgiyi Paylaşıyoruz?.....30
Çalışanlar, Sendikalar ve Haneler.....30
İşverenler, KOBİ'ler ve İş Dünyası Kuruluşları.....30
Yerel Topluluklar ve Yerel Kuruluşlar.....30
Sivil Toplum, Meslek Kuruluşları ve Akademi.....31
Kadınlar, Gençler ve Özel Erişim İhtiyacı Bulunan Gruplar.....31
Genel Kamuoyu ve Medya.....31

Mesaj Nasıl Kurulmalı?.....32
Katılımı İletişimin Parçası Haline Getirmek.....33
Görüşme veya Toplantı Öncesinde.....33
Görüşme veya Toplantı Sırasında.....33
Görüşme veya Toplantı Sonrasında.....33
Kanallar ve İletişim Araçları.....34
Belirsizlik, Yanlış Bilgi ve Güven.....34

ÖRNEK İFADELER VE MESAJ ÇERÇEVELERİ.....35
Teknik ve Uzak İfadeleri Açıklamak.....35
Amaçları Açık, Sonuçları Ölçülü Anlatmak.....36
Tek Yönlü Bilgilendirmeden Karşılıklı İletişime.....37
Paydaşa Göre Mesajı Netleştirmek.....38
Çalışanlar ve aileleri için.....38
İşverenler ve KOBİ'ler için.....38
Yerel topluluklar için.....38
Sivil toplum, sendikalar ve meslek kuruluşları için.....38

HIZLI KONTROL LİSTELERİ.....39
İletişim Öncesi.....39
İletişim Sırasında.....39
İletişim Sonrasında.....39
Kısa Mesaj Hazırlama Formu.....40

SONUÇ: GÜVENİ, AÇIKLIĞI VE ORTAK DİLİ GÜÇLENDİRME....41

KAYNAKÇA.....42

GİRİŞ

Bu rehber, adil geçiş konusunda çalışma yürüten ya da bu başlığı görev alanıyla ilişkilendirmek isteyen merkezi ve yerel kamu kurumlarının iletişim süreçlerine destek olmak amacıyla hazırlandı. Rehberin odağı, adil geçiş politikasının içeriğini belirlemek değil; mevcut, planlanan veya değerlendirilen süreçlerin kamuoyuna ve ilgili paydaşlara açık, anlaşılır, ihtiyatlı ve katılıma elverişli bir dille nasıl aktarılabileceğini merkeze almaktır.

YADA Vakfı olarak, önceki yıllarda iklim değişikliği ve ekoloji alanında faaliyet yürüten farklı kuruluşların çalışmalarına destek olma ve sahada farklı bağlamlarda konuya ilişkin bilgi üretme olanağı bulduk. Bu birikimle; Alman Federal Çevre, İklim Eylemi, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı (BMUKN) tarafından görevlendirilen, Uluslararası İklim Girişimi (IKI) tarafından finanse edilen ve GIZ'in (The Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) İklim Diplomasisi Eylem Programı kapsamında yürütülen "Alman-Türk İklim İş Birliği: İklim Eylemi için Sivil Toplumun Güçlendirilmesi Projesi" desteğiyle **"Türkiye'de Adil Geçiş için İletişim Yol Haritası"** çalışmasını hayata geçirdik. Proje kapsamında gerçekleştirdiğimiz **"Adil Geçiş Algı Araştırması"** ile konuya ilişkin ulusal ve yerel algıları inceledik; görüşmeleri iletişime yönelik ihtiyaç ve uyarılar bakımından değerlendirdik. Elinizdeki rehber, bu araştırma ve diyalog sürecinin kamu iletişimine odaklanan, erişilebilir ve uygulanabilir bir çıktısıdır.

Rehber, Türkiye'de adil geçiş iletişimine ilişkin ortak bir zemin sunmayı amaçlıyor. Araştırma bulguları, saha deneyimleri, söylem analizi, Almanya çalışma ziyareti ve paydaş buluşmalarından elde edilen içgörüler; kamu kurumlarının farklı paydaşlarla yürüttüğü iletişim yaklaşımlarını yeniden ele alınıyor. Amaç, resmî bilginin statüsünü ve kurumların yetki sınırlarını görünür kılan; riskleri ve olanakları birlikte anlatan; merkezi ve yerel bağlamlar arasındaki farkları gözeten; katılım ile geri bildirimi iletişimin parçası haline getiren bir yaklaşım geliştirmeye katkı sunmak. Rehber, başka bir yayına başvuru gerektirmeden tek başına kullanılabilecek biçimde kavramsal arka planı, araştırma bulgularını ve uygulama önerilerini bir araya getiriyor.

Birlikte öğrenmenin, tartışmanın ve ortak üretmenin ürünü olan bu rehberin, kamu kurumlarında adil geçiş konusunda iletişim yürüten veya bu alanda hazırlık yapan kişi ve birimler için faydalı bir kaynak olmasını umuyoruz. Araştırma sürecinde deneyimlerini ve görüşlerini paylaşan katılımcılara; Meydan buluşmaları ve atölyelerde fikirleriyle çalışmayı zenginleştiren paydaşlara; proje boyunca bilgi, deneyim ve iş birliğiyle sürece katkı sağlayan Climate Alliance ekibine teşekkür ederiz.

yada

Projeye Dair Kısa Bilgi

“Türkiye’de Adil Geçiş için İletişim Yol Haritası” projesiyle, iklim kriziyle birlikte hızlanan ekonomik, toplumsal ve teknolojik dönüşüm süreçlerinin Türkiye'de nasıl algılandığını anlamayı; adil geçiş yaklaşımının farklı toplumsal aktörler tarafından nasıl değerlendirildiğini ortaya koymayı ve bu alanda daha kapsayıcı bir iletişim yaklaşımının geliştirilmesine katkı sunmayı amaçladık. Bu doğrultuda adil geçiş söyleminin sosyal medyada nasıl kurulduğunu ve farklı aktörler tarafından nasıl üretildiğini inceleyen kapsamlı bir söylem analizi gerçekleştirdik. Bu araştırmada sosyal medya söylem analizi için X (eski adıyla Twitter) platformunu kullandık. Meta'nın veri erişim politikaları, kapalı gruplar ve yalnızca arkadaşlarla paylaşılan içeriklerin araştırmacılar tarafından sistematik biçimde analiz edilmesini önemli ölçüde sınırlandırdığı için karşılaştırılabilir ve nicel söylem analizine uygun veri sağlayan X platformu sosyal medya söylem analizinin temel veri kaynağı olarak tercih edildi.

Bunun yanı sıra, ulusal düzeyde sivil toplum kuruluşları, sendikalar, akademisyenler ve siyasi aktörlerle derinlemesine görüşmeler yaptık; **Soma, Tavşanlı** ve **İskenderun**'da yürüttüğümüz saha çalışmalarıyla kömür bölgeleri ve sanayi kentlerindeki yerel deneyimleri araştırdık.

Araştırmanın tamamlanmasının ardından, elde ettiğimiz bulguları farklı toplumsal kesimlerle birlikte değerlendirmek, geliştirmek ve ortaklaştırmak amacıyla İstanbul, İzmir ve Diyarbakır'da üç ayrı Meydan buluşması gerçekleştirdik. Bu buluşmaları yalnızca araştırma sonuçlarının paylaşıldığı toplantılar olarak değil, farklı şehirlerden ve farklı çalışma alanlarından gelen katılımcıların araştırma bulgularını kendi deneyimleri ışığında tartışabileceği, adil geçişe ilişkin ihtiyaçları, kaygıları ve önerileri birlikte değerlendirilebildiği katılımcı diyalog alanları olarak tasarladık.

“Türkiye’de Adil Geçiş için İletişim Yol Haritası” projesiyle, Türkiye’de adil geçişe ilişkin kamuoyu algısını ve anlatısını anlamayı; enerji ve toplumsal dönüşüm süreçlerinde paydaş katılımını ve kamuoyu desteğini güçlendirecek iletişim yaklaşımları geliştirmeyi amaçladık. Araştırma bulguları ve Meydan buluşmalarındaki tartışmalar doğrultusunda hazırlanan bu rehber, söz konusu birikimi kamu kurumlarının kullanabileceği bir iletişim çerçevesine dönüştürüyor. Rehberdeki öneriler, herhangi bir kurum adına politika, program veya taahhüt tanımlamak amacını taşımıyor. Kurumların adil geçişle ilgili süreçlerde; kendi yetki, görev ve resmî süreçlerine göre uyarlayabileceği iletişim önerileri içeriyor.

Rehber Yol Haritası

Rehberin tasarlanması aşamasında üç ihtiyacı birlikte gözetmeye çalıştık:

- Adil geçiş konusuyla yeni karşılaşan kamu çalışanları için ortak bir kavramsal zemin sunmak,
- Proje kapsamında üretilen araştırma bulgularını kamu iletişimi açısından okunabilir hale getirmek,
- Merkezi ve yerel kamu kurumlarının kendi görev alanlarına uyarlayabileceği ilkeler, mesaj çerçeveleri ve kontrol listeleri sağlamak.

Rehber iki ana kısımdan oluşuyor. İlk kısımda adil geçiş ve iklim adaleti kavramları, Türkiye'deki politika bağlamı, Almanya örneği ve proje araştırmasının bulguları yer alıyor. Böylece iletişime başlamadan önce ortak bir kavramsal ve bağlamsal zemin kuruluyor.

İkinci kısım kamu kurumlarının iletişim uygulamasına odaklanıyor. Bu kısımda temel ilkeler, merkezi ve yerel kamu kurumları rol farkları, paydaşların bilgi ihtiyaçları, mesaj kurma yöntemi, katılım ve kanal seçimi, örnek ifade tabloları ile iletişim öncesi-sırası-sonrası kontrol listeleri bulunuyor.

Bölümler birbirini tamamlamakla birlikte, rehber ihtiyaç duyulan başlığa doğrudan başvurulabilecek biçimde tasarlandı. Örnek ifadeler hazır birer resmî açıklama değildir; kurumun yetkisi, kararın güncel durumu, doğrulanmış veri ve yerel bağlam dikkate alınarak uyarlanmalıdır.

KAVRAMSAL ARKA PLAN

“Adil Geçiş” Tam Olarak Nedir?

Adil geçiş fikrinin temelleri, 1970'lerde ABD'li sendika lideri Tony Mazzocchi'nin çevre politikalarının maliyetinin işçilere yüklenmemesi gerektiği yönündeki savunusuna dayanıyor. "Just Transition" yani adil geçiş terimi ise 1990'larda bu yaklaşımı tanımlamak için kullanılmaya başlanıyor ve daha sonra uluslararası iklim politikalarının temel kavramlarından biri hâline geliyor.

Kavramın gelişimiyle birlikte; kaynakların adil dağıtımı (distributive justice), karar alma süreçlerinin kapsayıcı olması (procedural justice) ve dönüşüm sürecinin geçmiş eşitsizlikleri gidermeyi hedeflemesi (restorative justice), adil geçişin üç temel adalet boyutu olarak öne çıkıyor (Wang ve Lo, 2021).

Yani adil geçişi anlamak için bu üç kavram kilit önem taşıyor:

Kaynakların Dağıtımı: Düşük karbonlu ekonomiye geçiş sürecinde ortaya çıkan çevresel, sosyal ve ekonomik riskler ile (örneğin iş kayıpları, artan elektrik fiyatları) yeşil iş fırsatları ve teknolojik faydaların toplumun farklı kesimleri arasında hakkaniyetli bir şekilde paylaştırılmasını ifade eder.

Usulün Kapsayıcı Olması: Enerji ve iklim politikalarına yönelik karar alma süreçlerinin demokratik, şeffaf ve katılımcı bir yapıda yürütülerek, dönüşümden doğrudan etkilenen yerel toplulukların, işçilerin ve özellikle savunmasız grupların seslerinin bu süreçlere dahil edilmesini savunur.

Sürecin Onarıcı Özellik Göstermesi: Dönüşüm adımları atılırken geleneksel enerji sanayisinin tasfiyesiyle mağdur olan bölgelere, işini kaybeden çalışanlara ve geçmişten beri fosil yakıt kirliliğine maruz kalmış dezavantajlı topluluklara yönelik telafi edici, destekleyici ve onarıcı politikaların (tazminat, hedefli yardımlar veya yeniden yapılandırma gibi) hayata geçirilmesini odağına alır.

Özünde adil geçiş, net sıfır ekonomiye geçişte ortaya çıkacak risk ve fırsatların birlikte yönetilerek kimsenin geride bırakılmamasıdır (Bir Buçuk Derece, t.y.)

"Adil Geçiş"e Yönelik Yaklaşımlar Skalası

Kavram, her aşamada farklı öznelerce farklı yorumlanmaya müsait olduğu için Wuppertal Enstitüsü (2022) tarafından mevcut sistemi koruma ve dönüştürme ekseninde dört başlıkta sınıflandırılmış:

- **Statüko Yaklaşımı**, mevcut sistemlere eleştiri ve öneri geliştirmeden geçişi yalnızca işçilerin tazminat ve mesleki eğitim programlarıyla sınırlar.
- **Yönetsel Reform**, sürece standartlar ile hükümet, sendika ve işveren arasındaki müzakereye dayalı sosyal diyaloğu ekler.
- **Yapısal Reform**, faydaların dağıtımını ve karar alma süreçlerine katılımı güvence altına almayı odaklar.
- **Dönüştürücü Yaklaşım** ise diğer yaklaşımlardan farklı olarak, iklim krizinin çözümü için mevcut ekonomik ve politik sistemin tamamen elden geçirilmesini savunur.

Uygulamada adil geçiş politikalarının önemli bir bölümü yönetsel ve yapısal reform yaklaşımları arasında konumlanıyor. Bu yaklaşımlar; sosyal diyalog, kurumsal koordinasyon, istihdam politikaları ve karar alma süreçlerine katılım gibi başlıklara odaklanırken, dönüştürücü yaklaşımın öngördüğü ekonomik ve toplumsal sistem tartışmaları görece daha sınırlı bir yer buluyor (Wuppertal Enstitüsü, 2022). Bu durum, adil geçişin yalnızca teknik veya yönetsel bir dönüşüm olarak değil, aynı zamanda farklı toplumsal kesimler arasında dönüşümün maliyet ve faydalarının nasıl paylaşılacağını sorgulayan bir adalet meselesi olarak ele alınmasını gerektiriyor.

Dolayısıyla adil geçiş, yalnızca teknik veya yönetsel bir dönüşüm meselesi değil; aynı zamanda bir adalet, daha özelde ise bir iklim adaleti meselesidir.

İklim Adaleti Nedir?

İklim adaleti; küresel iklim krizinin getirdiği risk, maliyet ve sorumlulukların uluslararası sistemdeki tarihsel eşitsizlikler ve yapısal güç dinamikleri gözetilerek hakkaniyetli bir şekilde ele alınmasını savunan etik, politik ve hak temelli bir çerçevedir (Okereke, 2010).

İklim krizinden herkes eşit şekilde etkilenmiyor. Hem dünyanın farklı bölgeleri hem de farklı toplumsal gruplar iklim krizinin sonuçlarını farklı şekilde deneyimliyor. Adaletsizlik hem uluslararası hem de ulusal boyutta karşımıza çıkıyor. İklim krizinin oluşmasında payı olan "gelişmiş" ülkeler, iklim krizinin sonuçlarından "az gelişmiş" ülkelere nazaran belirgin bir şekilde az etkileniyor. Benzer şekilde karbon ayak izi diğerlerinden daha az olan kırılgan gruplar, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri söz konusu olunca daha da kırılgan hale geliyor.

Peki adaletten kasıt ne? Yapılan çalışmalarda beş temel adalet mekanizması öne çıkıyor. Bir kısmı adil geçişteki boyutlarla da ortak. Burada daha "küresel ölçekte" bir tartışmanın izleri oldukça belirgin.

1.Dağıtımcı Adalet: İklim krizinin getirdiği sosyoekonomik ve çevresel yüklerin (kirlilik, riskler, maliyetler) ile iklim eylemlerinin sağladığı yeşil iş fırsatları veya yenilenebilir enerji gibi faydaların toplumsal gruplar arasında adil bir şekilde paylaştırılmasını hedefler. Özellikle marjinalleştirilmiş kesimlerin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarına odaklanır.

2.Usuli Adalet: İklim yönetişimi ve planlama süreçlerinde kapsayıcı, demokratik ve şeffaf karar alma mekanizmalarının kurulmasını savunur. Dil engelleri, kurumsal ırkçılık, kast sistemi, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık veya toplumsal cinsiyet adaletsizlikleri gibi yapısal engelleri aşarak, tarihsel olarak dışlanmış grupların süreçlere proaktif katılımını güvence altına almayı amaçlar.

3.Tanınma Adaleti: Farklı kimliklerin, yerel ve yerli bilgi sistemlerinin, kültürel dünya görüşlerinin ve değerlerin meşru kabul edilmesidir. Batı merkezli paradigmaların ötesine geçerek, kadınların, yerli halkların veya görünmez kılınan bakım emeği gibi unsurların iklim çözümlerinde hak sahibi özneler olarak tanınmasını zorunlu kılar.

4.Düzeltici / Telafi Edici Adalet: Geçmişteki tarihsel sorumluluklara ve hak ihlallerine odaklanarak; özür dileme, tazminat ve finansal telafi mekanizmalarını içerir. "Kirleten öder" ilkesi çerçevesinde, Küresel Kuzey'in tarihsel emisyonları nedeniyle Küresel Güney'e iklim finansmanı sağlamasını ve kalkınma fırsatı kayıplarını telafi etmesini savunur.

5.Zamana Dayalı ve Nesiller Arası Adalet: Mevcut ve gelecek nesillerin sağlık ve refah haklarını korumayı amaçlar. Kararların uzun vadeli etkilerini planlamayı, mitigasyon (azaltım) adımlarını adil bir sürece oturtmayı ve insan-merkezli bir bakış açısını aşarak gelecek nesillerdeki "insan-ötesi" varlıkların (diğer türlerin ve ekosistemlerin) refahını da gözetmeyi içerir.

Buradaki tüm açıklamaları tek bir cümleyle özetlemek istersek: "İklim meselesi bir hak meselesidir." Adil geçiş de bu mesele içinde kritik bir öneme sahiptir.

TÜRKİYE'DE İKLİM POLİTİKALARI VE ADİL GEÇİŞ

TÜRKİYE'DE İKLİM POLİTİKALARI VE ADİL GEÇİŞ

Türkiye, 2021 yılında Paris Anlaşması'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde onaylanmasının ardından, 2053 yılına kadar sera gazı emisyonlarını net sıfır düzeyine indirmeyi hedeflediğini açıkladı. Bu açıklamayı izleyen Yeşil Mutabakat Eylem Planı, Ulusal Enerji Planı, Yenilenebilir Enerjide 2035 Yol Haritası, Uzun Dönemli İklim Stratejisi, 12. Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program ve 2025 yılında yürürlüğe giren İklim Kanunu gibi düzenlemeler, iklim, enerji, sanayi, istihdam ve kalkınma başlıklarının giderek daha fazla birlikte ele alındığı bir çerçeve oluşturuyor. Bu süreçte adil geçiş de farklı politika belgelerinde giderek daha fazla yer bulan ve İklim Kanunu ile ilk kez yasal olarak tanımlanan bir politika alanı haline geldi.

Türkiye'nin 2015 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekretaryasına sunduğu Ulusal Katkı Niyet Beyanı'nda emisyon artışının referans senaryoya göre %21 azaltılması öngörülmüş, 2022 yılında ilan edilen güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanı'nda bu oran yüzde 41'e çıkarılmış ve emisyonların 2038 yılında tepe noktasına ulaşması hedeflenmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin henüz sera gazı emisyonlarını mutlak olarak azaltmaya yönelik bir hedefi bulunmuyor. Oysa 2053 yılı net sıfır hedefiyle uyumlu çıkış projeksiyonları, Türkiye'nin son kömür yakıtlı termik santralini önümüzdeki 15 yıl içinde kapatması, başka bir ifadeyle kömürden çıkması gerektiğini ortaya koyuyor.

Kömür Ekonomisi ve Kömürden Çıkış

Bu rehberin hazırlandığı dönemde Türkiye'de elektrik üretiminde veya sanayide kömür tüketiminin sıfırlanmasına yönelik açıklanmış bir karar bulunmamakla birlikte, proje kapsamında incelenen veriler ve saha görüşmeleri kömür ekonomisinin piyasa koşulları, hukuki süreçler, teknolojik gelişmeler ve uluslararası ticaretteki değişimlerden etkilendiğine işaret ediyor.

Kömür sektöründeki istihdam son 15 yılda %33 azalırken, termik santral ihalelerine katılım gittikçe azalıyor; bazı mevcut termik santraller de kârlılık sorunları ve borçları nedeniyle kapanıyor. Dolayısıyla kömürden çıkış resmi olarak ilan edilmese de sessiz bir dönüşüm yaşanıyor. Bu durum, kömür bölgelerinde dönüşümün planlı bir politika sürecinden önce başlaması ve dönüşümün ekonomik, toplumsal ve mekânsal sonuçlarını yönetecek araçların henüz oluşturulmamış olması riskini beraberinde getiriyor.

Adil Geçişin Politika ve Yasal Çerçevede Gelişimi

Adil geçiş çalışmaları, 2021 yılından itibaren kamu idaresinde daha görünür hale geldi. Avrupa Birliği'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı açıklamasının ardından Ticaret Bakanlığı 2021 yılında Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nı yayımladı ve Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu altında "Adil Geçiş İhtisas Çalışma Grubu"nu oluşturdu. Bu ilk çerçevede Avrupa Birliği ile ticarete konu sektörlerin yeşil dönüşümü ve dönüşümün istihdam üzerindeki etkileri öne çıktı. Henüz kömür madenciliği ve kömür yakıtlı termik santrallere yönelik detaylı bir çalışma bulunmuyor.

Adil geçiş kavramına yer veren ilk kalkınma planı olan 12. Kalkınma Planı'nda (2024-2028), işgücünün yeşil dönüşümün olumsuz etkilerinden korunması amacıyla adil geçiş mekanizmalarının oluşturulması, adil geçiş stratejisinin hazırlanması ve yeşil dönüşümden en çok etkilenebilecek bölgelere yönelik ihtiyaç analizleri yapılması öngörüldü. İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) ise bu çerçeveyi genişletti. Belge, Ulusal Adil Geçiş Stratejisinin hazırlanması, sosyal diyaloğun geliştirilmesi, işgücünün dönüşüme hazırlanması, özel politika gerektiren grupların katılımının güçlendirilmesi ve enerji yoksulluğu riskinin azaltılması gibi başlıkları içeriyor.

2025 yılında yürürlüğe giren İklim Kanunu ile adil geçiş kavramı ve ilkesi ilk kez yasal olarak tanımlandı. Adil geçiş gerekliliklerinin sera gazı azaltım faaliyetleri ile yerel iklim değişikliği eylem planlarında dikkate alınması zorunlu hale getirildi. Kanunun 12. ve 13. maddeleriyle adil geçiş faaliyetlerinin finansmanı ve ilgili aktörlerin desteklerden yararlanabilmesi için mekanizmaların geliştirilmesine de hukuki dayanak oluşturuldu.

Bu gelişmeler, adil geçişin Türkiye'de kavramsal bir başlığın ötesinde yasal ve kurumsal bir politika alanı olarak geliştiğini gösteriyor. Bununla birlikte mevcut çalışmalar ağırlıklı olarak sanayinin yeşil ve dijital dönüşümü, Emisyon Ticaret Sistemi'ne (ETS) uyum, işgücünün dönüşüme hazırlanması ve istihdamın korunması etrafında şekilleniyor. Uzun Dönemli İklim Stratejisi ulusal, bölgesel ve sektörel düzeyde adil geçiş politikalarının geliştirilmesini öngörse de henüz kömürden çıkış ve kömür bölgelerinin ekonomik ve toplumsal dönüşümü bu politika çerçevesinin merkezinde yer almıyor.

Kamu iletişimi açısından, güncel mevzuat ile çalışmaları devam eden yaklaşımların ayrı ele alınması ve takip edilmesi önem taşıyor.

Sektörel ve Bölgesel Çerçevenin İletişimi

Hazırlıkları rehberin kaynak metninde ele alınan Ulusal Adil Geçiş Stratejisi'nin sektörel ve bölgesel analizler doğrultusunda istihdam, sosyal koruma, sosyal yardım, iş sağlığı ve güvenliği ve göç gibi farklı politika alanlarını kapsaması öngörülüyor. Mevcut hazırlık sürecinde sanayinin yeşil ve dijital dönüşümü ile ETS'ye uyum başlıkları öne çıkıyor. Kömür bölgelerinin ekonomik ve toplumsal dönüşümünün bu çerçevede nasıl ele alınacağına ilişkin yaklaşım ise mevcut belgeler ve kamuya açık bilgiler üzerinden henüz net biçimde izlenememektedir.

Bu çerçevede Türkiye'de adil geçişin kamu politikalarında yer bulmasının yanı sıra, gelişmekte olan yaklaşımın hangi sektörleri, bölgeleri ve toplumsal grupları kapsayacağının belirginleşmesi de önem taşımaktadır. Bir yandan adil geçiş yasal bir dayanağa kavuşmakta, ulusal bir strateji hazırlanmakta ve sektörel dönüşüme yönelik politika araçları geliştirilmektedir. Diğer yandan kömür madenciliği ve kömür yakıtlı termik santrallerde yaşanan veya yaşanabilecek daralmanın istihdam, yerel ekonomi ve bölgesel kalkınma üzerindeki etkilerinin bu çalışmalar kapsamında nasıl ele alınacağı henüz netliğe kavuşmuş durumda değildir.

Benzer şekilde kömür bölgelerinde ekonomik çeşitlenme, sosyal koruma, yerel yönetişim ve finansman mekanizmalarına ilişkin çerçeve ile bu bölgelerin politika geliştirme süreçlerine nasıl katılacağı da henüz netleşmiş değildir.

Ulusal Adil Geçiş Stratejisi ile İklim Kanunu kapsamında hazırlanacak ikincil mevzuat, adil geçiş politikalarının kapsamının ve uygulama araçlarının daha ayrıntılı biçimde tanımlanabileceği yeni bir aşama oluşturmaktadır. Bu süreçte kömür bölgelerine yönelik planlama, yönetişim ve finansman araçlarının; ekonomik çeşitlenme, istihdam dönüşümü, yerel kalkınma ve dönüşümün sosyal etkilerinin yönetilmesi başlıklarıyla birlikte nasıl ele alınacağı önem taşımaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'de adil geçişe ilişkin politika çerçevesi son yıllarda belirgin biçimde gelişmiş olmakla birlikte, mevcut görünüm henüz kömürden çıkış politikasını ve kömür bölgelerine yönelik bütüncül bir dönüşüm çerçevesini kapsamamaktadır. Kömür sektöründe resmî bir çıkış kararı bulunmamasına karşın sektördeki daralma eğilimlerinin istihdam ve yerel ekonomiler üzerindeki olası etkileri devam eden bir politika alanıdır. Bu bölgelerin dönüşümüne yönelik yer temelli planlama, yönetişim ve finansman araçlarının henüz belirginleşmemiş olması da mevcut çerçevenin dikkat çeken unsurlarından biridir. Bu nedenle gelişmekte olan ulusal ve sektörel adil geçiş çerçevesinin kömür bölgelerinin özgün ihtiyaçlarını ve dönüşüm dinamiklerini ne ölçüde kapsayacağı, önümüzdeki dönemin önemli politika başlıklarından biri olacaktır.

Kamu kurumları, kendi görev alanlarına giren bilgi ve süreçleri açıklarken sorumlu kurumları, kararın hukuki veya idari statüsünü, yürürlük tarihini ve başvuru ya da katılım kanallarını belirtmelidir. Başka bir kurumun görev alanındaki bir konu aktarılıyorsa, varsayım veya yorum yerine ilgili resmî kaynağa yönlendirme yapılmalıdır.

Sonuç olarak politika çerçevesi gelişirken iletişimin görevi, henüz kesinleşmemiş unsurları tamamlanmış gibi sunmak değil; mevcut durumu, değişimin olası etkilerini, kurumların rolünü ve belirsiz kalan noktaları anlaşılır biçimde paylaşmaktır. Bu yaklaşım, farklı beklentilerin yönetilmesine ve kamuoyuyla daha güvenilir bir ilişki kurulmasına katkı sağlar.

ÖRNEK VAKA ANALİZİ: ALMANYA

ÖRNEK VAKA ANALİZİ: ALMANYA

Adil geçişe dair kavramsal çalışmaların olmazsa olmazı dünyadaki diğer örneklerin detaylı incelenmesi. Türkiye'de de bu kapsamda birçok farklı çalışma kaleme alınmış. Almanya, İspanya, Güney Afrika, Polonya ve Şili'deki tecrübeler farklı bağlamlarda raporlarda konu edilmiş ve detaylı şekilde incelenmiş. Biz de bu rehberi hazırladığımız proje kapsamında, Almanya örneğini bir çalışma ziyaretiyle yerinde inceleyerek ve farklı uzmanlarla görüşmeler gerçekleştirerek derinlemesine keşfetme şansına ulaştık.

Çalışma ziyareti boyunca iklim yönetişimi, adil geçiş, iklim iletişimi ve sivil toplum katılımı alanlarında bilgi ve iyi uygulama örneklerini yerinde inceleme ve deneyim paylaşımında bulunma fırsatı elde ettik. Ziyaret kapsamında Berlin'de iklim politikaları ve savunuculuk alanında çalışan; Almanya'da çevre koruma, enerji dönüşümü, emek, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kamu politikaları gibi alanlarda faaliyet gösteren önde gelen sivil toplum kuruluşlarıyla bir atölye gerçekleştirdik. Atölyede katılımcıları aşağıdaki yönlendirici sorular üzerine birlikte düşünmeye ve tartışmaya davet ettik:

- Adil geçişin Almanya'da kamusal bir mesele haline gelmesini sağlayan süreçler nelerdi?
- İklim eylemi ve kalkınma gibi kavramlar etrafında merkezi bir çatışma yaşandı mı?
- Adil geçişe yönelik toplumsal talep nasıl oluştu? Güven nasıl inşa edildi ve işçiler ile toplumun diğer kesimleri karar alma süreçlerine nasıl dahil edildi?
- Geçiş sürecinde yerel yönetimlerin, merkezi hükümetin, ulusal politikaların ve diğer paydaşların rolleri nelerdi?
- Bu süreçlerde toplumsal cinsiyet eşitliği ve gençlerin katılımı nasıl ele alındı?

Almanya'da gerçekleştirdiğimiz çalışma ziyareti kapsamında **Berlin**, **Ruhr Bölgesi ve Lausitz (Cottbus)** başta olmak üzere farklı bölgelerde kamu kurumları, akademisyenler ve sivil toplum temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirdik. Ayrıca **Inden-Lucherberg açık linyit madeni, Bergheim-Niederaußem termik santral bölgesi, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Zollverein Endüstri Mirası Alanı ve Cottbuser Ostsee dönüşüm sahasını** ziyaret ederek Almanya'nın kömürden çıkış ve bölgesel dönüşüm uygulamalarını yerinde inceledik.

Bu örnekler, eski kömür bölgelerinde uzun vadeli planlama sayesinde maden sahalarının göl, rekreasyon alanı ve endüstriyel miras alanlarına dönüştürüldüğünü; çevresel restorasyonun ekonomik çeşitlenme, altyapı yatırımları ve yeni yatırım alanlarıyla birlikte ele alındığını gösteriyor.

Bununla birlikte çalışma ziyaretinin en önemli çıktılarından biri, Almanya'da adil geçiş tartışmalarının uygulamada ağırlıklı olarak mekânsal dönüşüm, çevresel restorasyon ve ekonomik yeniden yapılanma ekseninde yürütüldüğünü gözlemlememiz oldu. Kömürden çıkışın işçilerin, kadınların, yerel toplulukların ve diğer etkilenen grupların gündelik yaşamı üzerindeki uzun vadeli sosyal etkileri ise kamuoyu tartışmalarında ve uzman değerlendirmelerinde görece daha sınırlı yer buluyor. Bunu çalışma ziyaretinin bir eksikliği olarak değil, Almanya'da adil geçişin daha çok fiziksel ve ekonomik dönüşüm üzerinden ele alındığını gösteren önemli bir gözlem olarak değerlendirdik.

Bu deneyim, Türkiye açısından önemli bir çıkarım sunuyor. Adil geçişin yalnızca teknik, çevresel ve ekonomik boyutlarına odaklanmak yeterli değil; işçilerin, kadınların, gençlerin ve yerel toplulukların dönüşümü nasıl deneyimlediğini görünür kılan, yaşam deneyimlerini ve toplumsal etkileri merkeze alan bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekiyor.

Rehberin bu kısımda da bu çalışma ziyaretinin temel çıktılarını paylaşarak, adil geçişle ilgili merkez meseleleri örnek üzerinden de incelemeyi ve kavramı bu anlamda pekiştirmeyi hedefliyoruz:

Çalışma ziyaretinde bizimle paylaşılan "tartışma metni" (Schoen, 2023) süreci şöyle özetliyor:

"Kömürden çıkış konusu Almanya'nın gündemine Türkiye'yle karşılaştırıldığında oldukça erken bir dönemde giriyor. Her ne kadar bugün kaleme alınan metinler Almanya'da gerçekleşen enerji dönüşümünü iklim lensinden analiz etse de sürecin başladığı yıllarda kömürden çıkışın temel motivasyonunun iklim olduğunu söylemek fazla iddialı olur."

Metinde sürecin başlangıcındaki motivasyonu şu iki başlıkta ifade ediyor:

- **Rekabet Edebilirlik Krizi:** Almanya'da (özellikle Ruhr Vadisi'nde) taş kömürünün açık ocaklardan veya sığ derinliklerden çıkarılamaması, madenciliğin 1500 metreye varan derinliklerde yapılmasına yol açmış ve bu durum üretim maliyetlerini aşırı artırmış.

- **Küresel Pazar ve Enerji Çeşitliliği:** Enerji sektörünün serbestleşmesiyle birlikte ABD, Güney Afrika ve Avustralya gibi ülkelerden ithal edilen ucuz kömür, yerli üretimin yerini almış. Ayrıca enerji karmasının ucuz ithal petrol, doğal gaz ve nükleer enerjiye doğru çeşitlenmesi, yerli kömüre olan talebi azaltmış. Güncel durumda ise aslında halen devam eden enerji dönüşümü sürecinin "sloganı" değişim göstermiş ve aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmeye başlanmış.

- **İklim Değişikliği ve Sürdürülebilirlik:** 2000'li yıllardan itibaren kömürden çıkış motivasyonu tamamen iklim krizi, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve çevre koruma odaklı hale gelmiş.

- **Uluslararası Yükümlülükler ve Yasal Hedefler:** Kyoto Protokolü'nü uygulamak üzere 2005'te kurulan AB Emisyon Ticaret Sistemi (EU ETS), kirletici endüstrileri emisyon azaltımına zorlamış. Ardından imzalanan 2015 Paris Anlaşması ve AB'nin 2050 net sıfır hedefleri doğrultusunda Almanya, 2045 yılına kadar sera gazı nötr olma hedefini yasal zemine bağlamış. Bu durum, elektrik üretim emisyonlarının büyük kısmından sorumlu olan kömürlü termik santrallerin ve linyit madenlerinin tamamen kapatılmasını zorunlu kılmış.

1960’lardan itibaren fosil yakıtlardan çıkış sürecini başlatan Almanya’nın hedefi kademeli olarak 2030’ların sonlarında tamamen kömürden çıkmış olmak. Bu uzun süreç dokümanda şu üç temel döneme ayrılıyor:

- **1960-1970'ler (Merkeziyetçi/Koruyucu Dönem):** Ekonomik çöküşü engellemek adına sektöre büyük devlet sübvansiyonları (örneğin Kohlepfennig) verilmiş, işçilere yönelik erken emeklilik ve sosyal tazminat mekanizmaları geliştirilmiş.
- **1980-1990'lar (Aşağıdan Yukarıya Dönem):** Paradigmada köklü bir değişim yaşanarak endojen yerel potansiyele, KOBİ'lere ve üniversite-sanayi iş birliklerine odaklanılmış. IBA Emscher Park modeliyle eski maden alanları endüstriyel miras turizmine ve teknoparklara dönüştürülmüş.
- **2000'ler ve Sonrası (Düzenleyici/Sürdürülebilir Dönem):** Dönüşüm iklim hedefleri ve yasal kömürden çıkış takvimleri (Kohleausstieg) ile entegre edilmiş.

Yine metne göre adil dönüşümün temel ilkelerinden biri olan "kimseyi geride bırakmamak", geçiş sürecinde zarar görebilecek işçileri, kırılgan nüfusu ve etkilenen toplulukları korumak adına atılan sosyoekonomik adımları kapsıyor. Bu hedef altında Almanya’da uygulanan temel önlemler ve adımlar şunlar olmuş:

- **Sosyal Güvenlik ve Koruma Şemsiyesi (Baseline Policies):** İşçilere ve işletmelere kriz anında bir güvenlik ağı sunan işsizlik sigortası, gelir desteği ve profesyonel kamu sağlığı sistemine erişim sağlanmış.
- **Erken Emeklilik Teşvikleri:** Dönüşüm sürecinde maden işçilerinin sosyoekonomik statülerini korumak amacıyla devlet destekli erken emeklilik planları devreye sokulmuş (örneğin; yer altı madencileri için 50, yer üstü madencileri için 57 yaş sınırı getirilmiş).
- **Yeniden Nitelik Kazandırma ve Mesleki Eğitim:** Sektörden ayrılan gençlerin ve işçilerin yeni iş kollarına uyum sağlayabilmesi için kariyer danışmanlığı altyapısı genişletilmiş, özel yetenek eğitimleri ve iki aşamalı (dual) mesleki eğitim programları finanse edilmiş.
- **İstihdam Destekleri ve İş Yaratma:** Ağır altyapı yatırımları ve inşaat sektöründe geçici istihdam yaratılırken; otomotiv, hafif imalat ve elektronik gibi yeni/kitlesel istihdam alanlarına geçiş yapacak işçiler için işverenlere ödeme katkıları (sübvansiyonlar) sunulmuş.
- **Bölgesel ve Kentsel Gelişim Yatırımları:** Madencilikten etkilenen şehirlerin cazibesini ve yaşam standartlarını artırmak amacıyla yol ağları yenilenmiş, hastaneler, parklar ve yeni bir üniversite ağı kurulmuş.
- **Eski Endüstri Alanlarının Dönüştürülmesi:** Kömür ve maden sahaları (IBA projeleriyle) startup merkezlerine, iş parklarına, kültür mirası alanlarına ve turizm merkezlerine dönüştürülerek yerel halk için yeni geçim kaynakları yaratılmış.
- **Sosyal Diyalog ve İşçi Hakları:** İşçilerin şirket yönetimlerinde ve sektörel düzeydeki toplu sözleşmelerde söz sahibi olmasını sağlayan yasal haklar (Mitbestimmung) korunarak, dönüşüm tazminatları adil bir şekilde müzakere edilmiş.

Bu temel analiz oldukça kapsamlı bir şekilde Almanya örneğine dair bilgi veriyor ve aslında temel handikapları da izlememizi sağlıyor.

Kömürden çıkış sürecinin motivasyonu zaman içerisinde değişim göstermiş: Almanya'nın "kömürden çıkış" sürecinin başlangıç motivasyonu finansal bir motivasyon. Almanya'da kömür üretiminin maliyeti bu üretimi yapmayı anlamsızlaştırıyor. O yüzden kömürden çıkış asıl olarak kaçınılmaz bir dönüşümün önemli bir parçası. Dönüşüm sadece kömürün terk edilmesini de içermiyor, Almanya'ya özdeşleşen ağır sanayiden yeni dönemin ihtiyaçlarına uygun sektörlere geçiş de beraberinde geliyor. Enerjiyi dönüştürmek aslında ülkenin tüm iktisadi stratejisini de dönüştürmeye denk düşüyor.

Sosyal konular merkezde değil: Zaman içerisinde buradaki adımlar iklim gündeminin içinde değerlendirilmeye başlanmış. Ancak geçiş süreci başlangıçta sosyal meseleler merkezinde kurgulanmadığı için sosyal boyuttaki en kritik konu hak kayıplarının önlenmesi olmuş. Hak kayıplarının önlenmesi konusunda adımlar atılsa da konunun kesişimselliği Almanya'nın geçiş anlatısında merkezi bir yer kaplamıyor. Toplumsal cinsiyet, gençlik, çocuklar, bakım emeği veya kırılgan grupların dönüşüm sürecini nasıl deneyimlediğine ilişkin sistematik veri, politika araçları ve iletişim anlatıları ise görece daha az görünür durumda. Bu da uzun yıllar süren bu dönüşümün toplumsal etkisini anlamayı zorlaştırıyor. Bu anlamda geçişin işçilerin hak kayıplarını gözetme noktasında adaleti gözettiğini ve bu anlamda adil bir geçiş olduğunu söylemek mümkün olsa da "toplumun tüm kesimleri için bir adaletten bahsedebilir miyiz?" sorusuna net bir yanıt yok. Bu gözlem, adil geçişin sosyal boyutunun yalnızca istihdam ve işçi haklarıyla sınırlı değerlendirilmemesi; farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarını, deneyimlerini ve eşitsizliklerini görünür kılan daha kapsayıcı bir iletişim yaklaşımına ihtiyaç olduğunu da ortaya koyuyor.

Biz buradan ne öğrenebiliriz?

- İklim konusu "Adil Geçiş" sürecine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların her zaman ön koşulu değil. Kömür üretiminin maliyetinin üretimi yapmanın kendisini anlamsızlaştırması gibi ekonomik sebeplerle gerçekleştirilen geçişler de zaman içerisinde iklim ve adalet konularının içerisinde kendisine bir yer bulabiliyor.
- Adil geçişin toplumsal boyutu, dönüşümün en başından itibaren sürecin bir parçası olmalı. Sosyal etkiler, eşitsizlikler ve farklı toplumsal grupların ihtiyaçları başlangıçta dikkate alınmadığında, bu eksikliği ilerleyen aşamalarda gidermek oldukça güçleşiyor. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, gençlik, işçi hakları ve diğer kesişen eşitsizliklerin karar alma süreçlerine ve iletişim stratejilerine en baştan dahil edilmesi, adil bir geçişin temel koşullarından biri olmalı. Geçişin nasıl bir bağlamda konuşulacağını zaman içerisinde tayin edebilsek de (ekonomik dertlerden iklim ihtiyaçlarına doğru) baştan kapsayıcı olmayan bir geçişi sonradan kapsayıcı hale getiremiyoruz. Geçişin ekonomik, çevresel ve teknik boyutları zaman içinde gelişebilir; ancak kapsayıcılık sonradan eklenebilecek bir unsur değil, dönüşümün başlangıcından itibaren inşa edilmesi gereken temel bir ilke olarak konmalı.
- Kültürel araçlar ve hafıza mekânları, adil geçişi anlatmak ve toplumsal diyaloğu güçlendirmek için önemli bir iletişim araçları. Ruhr Müzesi örneğinde olduğu gibi, kömür geçmişinin arşivlenmesi ve görünür kılınması kıymetli; ancak bu mekânlar dönüşümü yalnızca sembolik bir başarı hikâyesine indirgememeli, geçmişin emek mücadelelerini ve toplumsal maliyetlerini de görünür kılarak kolektif hafızayı canlı tutmalı.

Tabii ki Almanya örneği, Avrupa Birliği (AB)'nin ve ülkenin iç finansal kaynaklarının seferber edildiği, sürecin bu uzun karakterine rağmen süreci devam ettirme konusunda kararlılık gösterilen bir örnek. Yönetişim gibi daha farklı konularda da ilham olabilecek özelliklere sahip. Ancak biz bu rehberde analizin Türkiye'deki iletişime referans olabilecek kısmına değinmeye özen gösterdik.

TÜRKİYE'DE ADİL GEÇİŞ ALGISINA DAİR GÜNCEL DURUM

TÜRKİYE'DE ADİL GEÇİŞ ALGISINA DAİR GÜNCEL DURUM

Bu bölümde, gerçekleştirdiğimiz araştırma sonuçlarından ve Meydan buluşmalarındaki tartışmalardan hareketle adil geçiş iletişimine dair tüm paydaşların ortak olarak gündemine alması gereken konuları derledik.

Adil Geçişten Ne Anlıyoruz?

Adil Geçiş Sosyal Medyada Nasıl Konuşuluyor?

Araştırma kapsamında Türkiye'de sosyal medya kullanıcılarının (aktörlerin) kömürden çıkış ve adil geçiş süreçleri etrafında geliştirdikleri söylemlerin tespitiyle baskın söylem çerçevelerinin, aktör profillerinin ve söylem üreticilerinin haritalanması amacıyla gerçekleştirdiğimiz söylem analizi çalışması şu yöntemle gerçekleştirildi:

- X platformunda[1] son bir yılda atılan tweetler derlendi. Anahtar kelimeler ve araştırma bağlamına uygunluk kriterleriyle 5101 tweet tarandı. 5101 tweet içinden bağlamsal uygunluk ve çeşitlilik kriterlerine göre seçilen 362 tweet analiz edildi.
- Örneklemde yer alan tweetler, yedi ayrı başlık altında profil, içerik ve etkileşim özelliklerine göre etiketlendi.
- Analiz edilen tweetler, içeriklerine göre beş ana söylem grubuna ve bu gruplar altında yer alan tematik kavramlara göre kodlandı (Tablo 1).

SÖYLEM GRUBU	KODLANAN KAVRAMLAR
1. Temel Kavramlar	Kömürden çıkış, adil geçiş, adil dönüşüm, iklim adaleti, iklim krizi, enerji dönüşümü, yeşil enerji, fosil yakıtlar, sağlık.
2. Emek Söylemleri	Özelleştirme, maden işçisi, termik santral işçileri, işsizlik, sendikalar, iş cinayetleri, Çayırhan.
3. Direnç Söylemleri	Batı söylemi, yerli kömür, enerji bağımsızlığı, dış dayatma, işsizlik kaygısı, eleştirel iklim kanunu söylemleri.
4. Politik/Kurumsal Söylemler	Net sıfır, İklim Kanunu, ETS (Emisyon Ticaret Sistemi), Paris Anlaşması, COP süreçleri, karbon nötr, fosil yakıt politikaları, Yeşil Mutabakat, SKDM (Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması), termik santral kapatma politikaları.
5. Yerel/Bölgesel Söylemler	Akbelen, Muğla, Soma, Amasra, Zonguldak, Tavşanlı, Kangal, Afşin-Elbistan.

Tablo 1. Söylem grupları ve kodlanan kavramlar

[1] Bu araştırmada sosyal medya söylem analizi için X (eski adıyla Twitter) platformu tercih edilmiştir. Bunun temel nedeni, Facebook verilerine araştırma amaçlı sistematik ve ölçeklenebilir erişimin önemli ölçüde kısıtlanmış olmasıdır. Facebook verileri, Meta'nın araştırma amaçlı veri erişimine getirdiği teknik ve idari kısıtlar ile platformdaki içeriklerin önemli ölçüde kapalı gruplar ve özel paylaşımlar üzerinden üretilmesi nedeniyle analiz kapsamına dahil edilmemiştir. Bu koşullar, Facebook üzerinde sistematik ve karşılaştırılabilir nicel söylem analizi yürütülmesini önemli ölçüde sınırlandırmaktadır.

Çalışmanın en merkezi çıktıları şöyle özetlenebilir:

Talepler daha görünür, direnç azınlıkta
Veri setindeki 362 tweetin %41'i (148) Temel Kavramlar grubunda, yani kömürden çıkış, adil geçiş ve iklim adaleti etrafında bilgi yayma ve farkındalık içeriği üretiyor. Direnç Söylemleri ise sadece 32 tweet (%8,8). Bu veri setinin sistematik bir sınırlılığı değil, söylem ortamını yansıtıyor: Türkçe Twitter'da kömürden çıkışı savunan sesler çok daha fazla ve örgütlü, karşıt sesler ise dağınık ve düşük etkileşimli. Bu durum, kamuoyunda kömürden çıkışa yönelik geniş bir uzlaşı olduğu anlamına gelmiyor; daha çok X platformunda iklim hareketinin diğer aktörlere kıyasla daha örgütlü ve görünür olmasından kaynaklanan bir söylem yapısına işaret ediyor.

Yerel/bölgesel söylemlerin etkileşimi diğer söylemlere nazaran yüksek
Akbelen, Amasra, Soma gibi yerel somut krizler soyut iklim söyleminin çok üzerinde ilgi çekiyor. Akbelen alt etiketi tek başına 22 tweet ve en yüksek etkileşim rakamlarına ev sahipliği yapıyor. Soyut politika çerçeveleri insanların dikkatini çekmiyor, somut vaka ve yerel hikayeler çekiyor.

Direnç gösterme konusunda politik farklılıklar olsa da sözü ortaklaştıran bir zemin var
Adil geçiş ve kömürden çıkış konularındaki direnç "sağ" ve "sol" kutupları bir araya getiren ilginç bir alan yaratıyor. Sağ söylem egemenlikçi-milliyetçi bir kaygıyla kömürden çıkışı "Batı'nın oyunu"[2] olarak konumlandırıyor. Sol-eleştirel söylemler ise konuya "işçilerin faturayı ödeyecek olması" konusunda edindikleri net tutumla karşı çıkıyorlar.

Halihazırda olumlu ve daha yaygın olan söylemi görece homojen bir kesim üretiyor
Adil geçiş ve kömürden çıkışı destekleyen tweetler ağırlıklı olarak orta yaş, orta ya da yüksek sosyoekonomik gelişmişliğe sahiplik erkekler tarafından atılıyor.

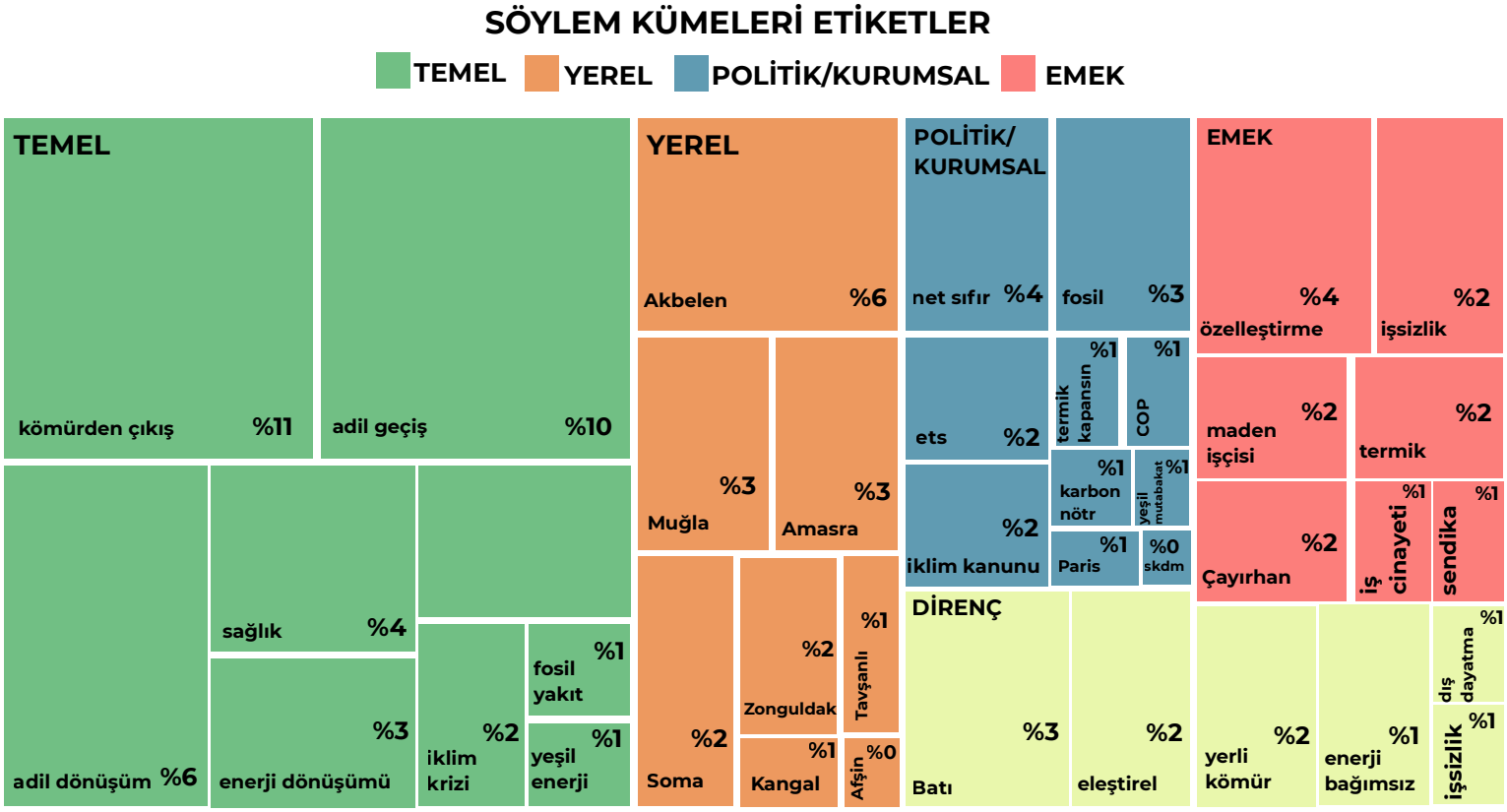
Platformlar, inisiyatifler ve oluşumlar sözü üretiyor, ama etkileşimleri düşük
Konuya ilişkin içeriklerin kaynağı ağırlıklı olarak platformlar, inisiyatifler ya da oluşumlar, yani kurumsal sivil aktörler. Ancak bu içerikler yeteri kadar etkileşim alamıyor. Buna karşın kanaat önderlerinin yaptığı paylaşımlar çok daha belirgin şekilde yüksek etkileşim alıyor.

Analizde ortaya çıkan söylem kümelerini şöyle özetleyebiliriz:

- **Temel kavramlar söylem grubu:** Adil geçiş ve kömürden çıkış konularının merkez kavramlarına ve bu konulara yönelik yaklaşımlara yönelik çerçeveleri işaret eden içerikler bu grup altında kategorize edildi.
- **Emek söylem grubu:** Maden işçilerinin hakları, özelleştirmeler, işsizlik gibi konularda oluşturulmuş içerikler bu grup altında kategorize edildi.
- **Direnç söylemleri grubu:** Adil geçiş, enerji dönüşümü gibi konulara karşı çıkan, bu konulara yönelik direnç ifadesine sahip içerikler bu başlık altında yer aldı.
- **Politik/kurumsal söylem grubu:** Bu kategori altında daha çok yüksek siyaset ve ülke ya da dünya gündemi bazında konuyu ele alan içeriklere yer verildi.
- **Yerel/bölgesel söylem grubu:** Yerel direnişler ve enerji dönüşümü kesişimindeki içerikler de bu grup altında değerlendirildi.

[2] "Batı'nın oyunu" ifadesi, araştırmada tespit edilen bir direnç söylemini ifade ediyor. Bu söylemde adil geçiş ve kömürden çıkış politikaları, Türkiye'nin ihtiyaçlarından ziyade Batılı ülkeler veya uluslararası kuruluşlar tarafından Türkiye'ye dayatılan bir gündem olarak çerçeveleniyor.

Tablo 2'de bu grupların kullanılan etiketler içerisindeki yoğunlukları ve hangi anahtar kelimeler altında içeriklerin kategorize edildiği görülüyor. Tablodaki oranlar, toplam içerisindeki yüzdeleri ifade ediyor.

Tablo 2.Sosyal medya söylem kümeleri etiketlerinin toplam söylemler içerisindeki oranları

Söylem gruplarıyla ilgili öne çıkan tespitler ise şöyle:

Temel kavramlar söylem grubu: İncelenen veri setinde zaman içinde "adil dönüşüm" ve "kömürden çıkış" ifadelerinin yanında "adil geçiş" ifadesinin daha görünür hale geldiği görülüyor. Soyut iklim argümanlarına kıyasla cari açık, ithalat bağımlılığı ve enerji güvenliği gibi teknik-ekonomik çerçeveler daha yüksek erişim ve etkileşim alırken, sağlıkla ilişkili çerçevelerin görünürlüğü inceleme döneminde azalmış. İçerik üretiminde kamu dışı kurumlar (platform, inisiyatif ve oluşumlar) öne çıkmakla birlikte bazı bireysel hesaplar ve kanaat önderleri (üç kata varan) daha yüksek erişime ulaşmış. Siyasi profil analizi, bu veri setindeki içeriklerin daha çok sol ve liberal profillerde toplandığını; sağ ve milliyetçi profillerin payının ise yaklaşık yüzde 1 düzeyinde kaldığını gösteriyor. Bu dağılım, toplumun tamamını değil incelenen X veri setini tanımlıyor.

Emek söylem grubu: İklim Kanunu ve Çayırhan özelleştirmesinin aynı dönemde gündemde olduğu 2025 yılında emek temalı içerikler daha görünür hale gelmiş. Özelleştirme, maden işçisi kimliği, işsizlik, "milli servet" ve "enerji bağımsızlığı" gibi çerçeveler farklı siyasi profillerde ortak hassasiyetler yaratmış. İşsizlik başlığındaki içerikler en yüksek kişi başı etkileşimi alsa da sınırlı sayıda üretilmiş; iş cinayetleri başlığı ise belirli olay dönemlerinde parlama yapıp sönercesine geçici olarak var olabilmiş. Son olarak aktör dağılımına bakıldığında, STK ekosisteminin bu grupta geri planda kaldığı; söylemin yayılmasında ve en yüksek etkileşimin yakalanmasında (ortalama 234,9 beğeniyle) gerçek kişilerin ve ardından siyasi hesapların orantısız bir güce sahip olduğu görülüyor.

Direnç söylemleri grubu: Direnç içerikleri iki farklı dönemde ve farklı gerekçelerle yoğunlaşıyor. 2022'de Rusya-Ukrayna savaşı bağlamında Avrupa'nın enerji politikaları ve "Batı ikiyüzlülüğü" çerçeveleri; 2025'te ise İklim Kanunu'na ilişkin eleştiriler öne çıkmış. Eleştirilerin gerekçeleri siyasi profillere göre farklılaşırken, taş kömürünün sanayideki stratejik önemi ortaklaşan başlıklardan biri olmuş. Sağ ve milliyetçi profillerdeki içerikler daha yüksek etkileşim alsa da sınırlı bir kitleye yayılmış. Aktörler düzeyinde ise adil geçişin aksine bireysel sesler tamamen zayıf kalmış ve haber hesapları (bireysel seslerin tam 836 katı görüntülenmeyle) bu söylemi domine etmiş; teoride güçlü olan "işsiz kalacağız" argümanı ve kömür bölgelerindeki doğrudan işçi sesi ise X söylemine neredeyse hiç yansımamış.

Politik/kurumsal söylem grubu: "Net sıfır", "ETS", "SKDM" ve "Paris Anlaşması" gibi teknik politika terimlerinin yoğun kullanıldığı bu grup, veri setinin en uzmanlaşmış alanı. Söylem, Türkiye'nin resmî iklim adımları ile bu adımlara ilişkin sivil toplum ve uzman değerlendirmelerinin görünür olduğu dönemlerde artmış. Farklı siyasi profillerin gerekçeleri ayrışsa da (sol kesim "kömürden çıkış yok" diyerek, uç sağ ise "küresel kölelik projesi" iddiasıyla) büyük fosil yakıt şirketlerinin sorumluluğu bazı içeriklerde ortak bir çerçeve oluşturmuş. Son olarak, tüm grubun %35'ini oluşturan platform, inisiyatif ve oluşumlar, politika izleme ve belgeleme yapsalar da ortalama 11,9 beğeni ile dar bir uzman çevresine sıkışırken; az konuşan ancak konuştuklarında geniş kitlelere ulaşan kurum ve siyasi hesaplar (ortalama 270,8 beğeni ve 144 RT ile) grubun en etkili aktörleri olarak öne çıkıyor.

Yerel/bölgesel söylem grubu: Akbelen, Muğla ve Soma gibi yerel gündemlerin öne çıktığı 2025 yılı, incelenen X verisinde yerel içeriklerin daha fazla üretildiği dönem olmuş. Görünürlük yalnızca yıl dönümlerinden değil güncel olaylardan da beslenmiş (Zeytinliklerle ilgili gündemler gibi); kurumlar, siyasi aktörler ve kanaat önderleri bazı yerel başlıkların ulusal gündeme taşınmasında etkili olmuş. Akbelen özelindeki zaman serisi, yerel mücadelenin ancak dışarıdan bir destekle (Nejla Işık'ın BBC 100 Kadın listesine girmesi ve muhalefet liderlerinin paylaşımı gibi) daha görünür kılındığını ve ulusal gündeme taşınmasında kurum/siyasi aktörler ile kanaat önderlerinin etkileşimi domine ettiğini ortaya koyuyor. Türkiye'nin en büyük linyit rezervlerine sahip Afşin-Elbistan, Kangal ve Tavşanlı gibi Akdeniz ve İç Anadolu kömür havzalarının X platformundaki söylemlerde neredeyse hiç yer bulamaması, kıyı bölgelerindeki mücadelelerin orantısız görünürlüğünü yansıtan önemli bir tezat oluşturuyor. Bu fark, yerel sorunların büyüklüğünü değil, incelenen platformdaki görünürlük dağılımını yansıtıyor.

Bu analiz kamu iletişimi açısından ne söylüyor?

- İncelenen X veri setinde adil geçiş ve kömürden çıkışı olumlu bir çerçevede ele alan içerikler daha görünür. Bununla birlikte bu bulgu, toplumun tümüne ilişkin bir görüş dağılımı olarak okunmamalı; kullanılan platformun, örneklemin ve inceleme döneminin sınırları dahilinde değerlendirilmelidir.
- Kanaat önderleri ve bireysel hesapların bazı içeriklerde daha yüksek etkileşim alması, teknik bilgiyi kısa ve anlaşılır biçimde aktarabilen aracı aktörlerin önemine işaret ediyor.
- Gündelik hikâyelerin ve yerel gelişmelerin daha fazla ilgi görmesi, soyut politika hedeflerinin günlük yaşamla ilişkilendirilmesi gerektiğini gösteriyor. Ancak yerel örnekler tek başına bırakıldığında adil geçiş yalnızca belirli bölgelerin sorunu gibi algılanabilir. İletişim, yerel deneyimi ulusal dönüşüm çerçevesiyle ilişkilendirirken farklı bölgelerin ihtiyaçlarının aynı olmadığını da görünür kılmalıdır.

Adil Geçiş Kavramının İletişimdeki Yeri

Araştırmanın saha ayağı, adil geçişin Türkiye'deki farklı bölgesel deneyimlerini ve paydaşların iletişim ihtiyaçlarını anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemi ile yürütüldü. Çalışma kapsamında kömür üretim bölgeleri (Soma ve Tavşanlı) ile demir-çelik sanayisinin yoğunlaştığı İskenderun'da saha ziyaretleri gerçekleştirildi; ayrıca ulusal çapta çalışmalar yürüten farklı alanlardan uzmanlarla görüşmeler yapıldı. Görüşmeler; işçiler, sendika temsilcileri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, kadın örgütleri, gençlik temsilcileri, meslek odaları, akademisyenler ve yerel kanaat önderleri gibi farklı paydaş gruplarıyla gerçekleştirildi.

Saha görüşmeleri, “adil geçiş” kavramının bazı katılımcılar açısından iletişimi kolaylaştırmak yerine açıklama ihtiyacı doğurduğunu gösteriyor. Katılımcı ifadelerinde öne çıkan güçlükler; anlaşılırlık ve bilinirlik, gündelik hayatla bağ kurma, kavramın yerel karşılığı ve kurumsal güven başlıklarında toplanıyor.

- **Anlaşılırlık ve Bilinirlik:** Kavramın Türkiye’ye girişi çok yeni. Görüşülen bazı katılımcılar kavramı yeni ve uzmanlık diline ait buluyor. İklim değişikliği daha fazla bilinse de “adil geçiş”in neyi kapsadığına ilişkin somut bir karşılık büyük oranda bulunmuyor.
- **Gündelik Hayatla Bağ:** Katılımcı anlatıları, günlük yaşam pratikleri ile iklim politikaları arasındaki nedensellik bağının her zaman kurulamadığına işaret ediyor. Kömürden çıkış veya sektörel dönüşüm gibi başlıklar yerel ekonomik gerçeklikle ilişkilendirilmeden anlatıldığında kavram uzak ve soyut kalabiliyor.
- **Yerel Karşılık ve Meşruiyet:** Görüşmelerde kavramın dışarıdan gelen, “batı kaynaklı” bir gündemin parçası olarak algılanabildiği ifade edildi. Bu algı, mevcut enerji kaynaklarına ilişkin ekonomik ve kültürel anlamlarla birlikte değerlendirildiğinde (fosil yakıtların “yerli ve milli” olduğu algısı) iletişimde gerilim yaratabiliyor. Türkiye’nin yenilenebilir enerji açısından çok avantajlı bir ülke konumunda olduğu ise çoğunlukla bilinmiyor.
- **Güven:** Katılımcılarda genel olarak bir kaygı gözlendi. “Adil” ifadesinin somut uygulamalarla desteklenmediğinde ikna edici olmaması ve/veya zorunlu bir dönüşümü olumlu göstermek için kullanılan bir etiket olarak kullanılacağı yönünde bir tedirginlik var. Bu nedenle kavramın, doğrulanabilir süreç, sorumluluk ve katılım bilgisiyle birlikte kullanılmasının; vatandaşların gündelik yaşamı ile bağ kuran bir çerçevede ele alınması, bütünleşik kamusal bir planlamada koruma mekanizmalarının tanımlanmasının, katılımcılığa önem verilmesinin iletişimde önemi ortaya çıkıyor.

Adil Geçiş Kimin Meselesi?

Saha araştırmasında “Adil geçiş kimin meselesi?” sorusuna alandaki uzmanlar tarafından verilen yanıtlar çoğunlukla kömür bölgeleri ile maden ve termik santral çalışanlarına odaklandı. Bu gruplar dönüşümün doğrudan muhatapları arasında yer almakla birlikte, enerji ve üretim sistemlerindeki değişimlerin etkilerinin daha geniş bir paydaş çerçevesinde ele alınması gerekiyor. Aksi halde, “adil olmayan bir geçiş”in etkilerinin tüm ekonomik ve toplumsal yapıyı etkileyeceği gerçeği ile karşılaşma olasılığı bulunuyor.

Bu durumu aşağıdaki temel çıkarımlar eşliğinde okumak mümkün:

- Maden veya termik santral faaliyetlerindeki daralma ya da kapanma ihtimali, işgücü hareketliliği ve göç üzerinden hem işgücü veren hem de göç alan bölgelerde ekonomik ve toplumsal değişim yaratabilir. Bu etkilerin yönü ve ölçeği bölgeye ve zamana göre farklılaşabilir.

- İstihdamdaki değişimler yalnızca çalışanları değil, haneleri ve yerel hizmetleri de etkileyebilir. Gençlerin gelecek kaygıları, kadınların ücretli ve ücretsiz emeği, yine kadınların hane içinde kalarak yalnızlaşması ile ailelerin gelir güvenliği gibi sorunlarla karşılaşılması mümkün.

- Enerji gündemi, enerji yoğun sektörler başta olmak üzere farklı işletme ölçeklerini ve tedarik zincirlerini etkileyebilir. Plansız gerçekleşecek dönüşüm hem işverenler hem de çalışanlar açısından belirsizliği artırarak dönüşümün sosyal ve ekonomik maliyetlerini planlı bir dönüşüme göre katlayarak artırabilir.

Bununla beraber, adil geçiş ile;

Yeni sektörler ve ekonomik faaliyetler yeni istihdam olanakları yaratır. Yeni sektörlerin, yeni bir gelecek ekonomik modeli beraberinde getirmesi ve bir çarpan etkisi yaratma potansiyeli bulunmaktadır. (Bununla beraber kamu iletişiminde işlerin sayısı, niteliği, yeri, çalışma koşulları ve bu işlere erişim biçimi bilinmeden kesin sonuç vaadi verilmemelidir. Bu nedenle kamu kurumlarının paydaşları ile koordinasyon içinde eylem planları hazırlaması ve/veya süreçlere katılması ve katılımcılığı artırması, bu iletişimin gerçekçi sonuçları ile doğrudan bir iletişim kurulmasını mümkün kılabilir.)

Yeni iş alanlarının farklı toplumsal gruplar için daha erişilebilir hale gelmesi mümkündür. Bu olasılığın gerçekleşmesi; eğitim, bakım, ulaşım, işe alım ve çalışma koşulları gibi birbiriyle bağlantılı unsurları bir araya getirebildiği ölçüde başarı şansına sahiptir. (İletişim bu koşulları görünür kılmalı, sonucu peşinen garanti etmemelidir.)

BÖLGESEL ANALİZ: TAVŞANLI, SOMA VE İSKENDERUN'DA ADİL GEÇİŞ ALGISI NASIL?

Bölgesel Analiz: Tavşanlı, Soma ve İskenderun'da Adil Geçiş Algısı Nasıl?

Kömür Bölgeleri (Soma ve Tavşanlı) Saha Bulguları

Soma ve Tavşanlı'daki saha görüşmeleri, yerel paydaşlar nezdinde, kömüre dayalı yerel ekonomide piyasa koşulları ve özelleştirmeler başta olmak üzere sektörün yapısındaki değişimlere ilişkin kaygıların bulunduğunu gösteriyor. Bazı katılımcılar istihdamın daraldığını, özelleştirme süreçleri ile sosyal ve mekânsal eşitsizlikler arasında bağ kurduklarını ve gençlerin geleceklerini kömür sektöründe görme eğiliminin zayıfladığını ifade ediyor.

Ulusal düzeyde uzmanlarla yapılan görüşmeler ise "kömüre dayalı yerel ekosistemin" kömüre olan bağımlılığı beslediğine işaret etse de kömür bölgelerinde kömür sektörünün artık bittiğine dair sessiz bir ortak kabul olduğuna işaret ediyor. İnsanlar artık geleceklerini bu sektörde görmüyor. Bu durum, yerel kanaat önderleri düzeyinde adil geçiş sürecinin eşitsizlikleri gidermek için bir fırsat olarak algılanma potansiyelini artırıyor.

Bölgenin İhtiyaçları ve Beklentileri: Görüşülen yerel aktörler doğa dostu tarım ve turizmi önceleyen, insan onuruna yakışır yeni bir kurumsal sanayi ile ekonomik çeşitlilikten söz ediyor. Sürecin başarılı olması için toplulukların kendi geleceklerini tayin edebileceği **katılımcı mekanizmalara, finansman ayrıcalıklarına ve ulusal düzeyde bölgesel politikaları inşa edecek yasal bir planlama iradesine ihtiyaç duyuluyor**.

İletişim stratejisinin de bu beklentileri görünür kılan, yerel aktörlerin sözünü ve taleplerini merkeze taşıyan bir yaklaşım benimsemesi kritik önem taşıyor.

Demir-Çelik Bölgesi (İskenderun) Saha Bulguları

İskenderun'daki saha görüşmelerinde "adil geçiş" kavramının hiç bilinmediği, iklim krizi ve yeşil dönüşümün bir gündem maddesi olmadığını, yerel gündemin ağırlıklı olarak geçim, ekonomik koşullar, deprem sonrası süreç ve yeniden yapılanma etrafında şekillendiği görülüyor. Bazı sivil toplum temsilcileri çalışma alanlarının dar olduğunu ifade ediyor; bazı katılımcılar ise kamu desteklerinin dağıtımına ilişkin adalet kaygılarını dile getiriyor. Bu ifadeler, kamu kurumlarına ilişkin genelleyici bir hüküm değil; iletişimde güven, ölçütlerin açıklığı ve başvuru süreçlerinin şeffaflığına duyulan ihtiyaca işaret ediyor.

Sanayideki Durum ve Gelecek Kaygıları: Görüşmeler, sanayide enerji dönüşümüne ilişkin teknik hazırlıkların; yüksek enerji ihtiyacı, maliyetler ve ekonomik koşullarla birlikte değerlendirildiğini gösteriyor. Bazı işletme temsilcileri yenilenebilir kaynakların kısa vadede kullanımına ve uluslararası karbon düzenlemelerinin hakkaniyetine ilişkin kaygılar dile getiriyor.

İstihdam ve Çalışma Kültürü: Sendika, sivil toplum ve yerel topluluk temsilcileri teknolojik ve sektörel değişimin üretimi artırken istihdamı azaltabileceğine ilişkin kaygılarını paylaşıyor. Gençlerin emek yoğun işler yerine daha "hızlı kazanç" arayışında olması önemli bir çalışma kültürü değişimine işaret ediyor.

İletişim bağlamında, işverenlerle iletişimde bahsedilen kaygılar reddedilmeden dinlenmeli; resmî yükümlülük, takvim ve mevcut destek bilgileri yorumdan ayrılarak paylaşılmalı ve genel olarak kamu iletişimi, bu değerlendirmeleri tek bir toplumsal eğilim gibi sunmak yerine farklı grupların deneyim ve beklentilerini ayrı ayrı görünür kılmalıdır.

Bu durum kamu iletişimi açısından bize ne söylüyor?

Kavram kullanımı: "Adil geçiş" tek başına kullanıldığında uzak veya belirsiz kalabilir. Kavram, hedef grubun gündelik meseleleri ve bilgi ihtiyacıyla ilişkilendirilerek açıklanmalıdır.

Adil geçiş iletişimi; iklim hedefleri ile insanların yaşamı, geçimi ve ortak geleceği arasında doğrulanabilir bağlar kurabildiği ölçüde anlaşılır hale gelir.

İletişimin Aktörü	Hangi Kavram?	Hedef Grup	Neden?
Yerel kamu kurumları ve yerel uzman birimler	**Kalkınma, refah, istihdam, sağlık, yerel ekonomi ve adil geçiş**	**Yerel paydaşlar**	Araştırma, iklim gündeminin yerelde ve özellikle kömür bölgelerinde uzak algılanabildiğini gösteriyor. Kurumun yetkisi ve resmî durum açıklanarak konu gündelik yaşam, yerel refah ve kalkınma başlıklarıyla ilişkilendirilebilir. İklimin "soyut" dilinden çıkıp, toplumsal değerler ve günlük kaygılarla (istihdam, sağlık, yerel ekonomi) bağ kuran bir dil ile farklı toplumsal kesimlerin dönüşümün hayatlarında neye karşılık geldiğini anlatan bir iletişim, paydaşlarla "aynı dili" konuşmayı kolaylaştırabilir.
Ulusal politika ve iletişim birimleri	**Sektörel dönüşüm, riskler, olanaklar ve adil geçiş**	**Ulusal paydaşlar, çalışanlar, aileler ve işverenler**	Adil geçiş yalnızca belirli bölgeleri ilgilendiren bir konu değildir. Ulusal mesaj; sektör ve bölge farklılıklarını, bilinen riskleri, doğrulanmış olanakları ve belirsizlikleri birlikte açıklamalıdır. Merkezi bir hedef doğrultusunda çalışan farklı aktörlerin varlığı ve süreçlere katılımcılık merkezli yaklaşılması, sürece uzun vadeli güven duyulmasını sağlayacak temel adımlardan biri olacaktır.

Kömürden çıkış, sektörel dönüşüm ve adil geçiş ilişkisi

Araştırma bulguları, adil geçişin yalnızca kömürden çıkış üzerinden anlatıldığında daha geniş kesimlerle bağ kurmakta zorlanabildiğini gösteriyor. Konu; sektörlerin, bölgelerin, çalışanların ve işletmelerin farklılaşan koşullarıyla birlikte ele alınmalı; resmî karar ile olası senaryo birbirinden ayrılmalıdır.

Riskler ve olanakları birlikte anlatan ihtiyatlı bir dil

Enerji ve sanayideki dönüşüm, özellikle ekonomik belirsizlik dönemlerinde herkes için aynı sonucu doğurmaz. Kamu iletişiminde riskler küçümsenmemeli; fırsatlar ise veri, yetki ve kesinleşmiş uygulama bilgisi olmadan garanti edilmemelidir. Her şeyin pozitif gerçekleşeceğini iddia etmek yerine, riskleri dikkate alan bir yaklaşım paydaşlarda daha gerçekçi bir yaklaşım algısı ve güven yaratma olanağına sahiptir. Örneğin:

- İşsizlik bir risk olabilir. Planlamada yer alan bu riskin nasıl giderileceği anlatılmalıdır. Yeni iş alanı, eğitim veya destek ancak resmen kararlaştırılmışsa kapsamı, koşulları ve takvimiyle açıklanmalıdır.

- Yer değiştirme bir risk olabilir. Planlamada yer alan bu riskin nasıl giderileceği anlatılmalıdır. Yeni sektör ve teknolojilere ilişkin olasılıklar, yerel veriler ve planlamalar şeffaf bir şekilde paylaşılmalıdır.

MEYDAN BULUŞMALARINDA ÖNE ÇIKAN ORTAK MESELELER

MEYDAN BULUŞMALARINDA ÖNE ÇIKAN ORTAK MESELELER

Uzaktan Bakınca Kolay, Yaklaştıkça Zor

Adil geçiş ve iklim adaleti kavramları hak temelli çalışmalar yapan tüm kurumlar ve toplumsal faydaya yönelik adım atan tüm karar vericiler için yabancı kavramlar değil. Ancak konu bu konuda adım atmak olunca işler zorlaşabiliyor.

Proje faaliyetlerimiz kapsamında gerçekleştirdiğimiz “Meydan” buluşmalarını da bu nedenle şu soruyla açtık: “İklim değişikliği ve/veya adil geçiş konusunda çalışma yaparken ya da yapmak istediğinizde sizi en çok ne zorluyor?” Etkinliklerin açılışında, henüz konuya dair birlikte hiç konuşmadan, yine proje kapsamında gerçekleştirdiğimiz araştırma sonuçlarıyla oldukça paralel bir tablo bizi karşıladı:

1. Dil, İletişim ve Kavramsal Zorluklar

Teknik Dile Sıkışma ve Gündelik Hayattan Kopukluk: En sık vurgulanan konulardan biri, iklim krizinin ve adil geçişin çok teknik, bilimsel bir dille konuşulmasıydı. Bu durum, kavramların esnafa, gençlere ve halka kendi dillerinde anlatılmasını ve gündelik yaşamla bağ kurulmasını zorlaştırıyor.

Kavramsal Belirsizlik ve Anlatım Zorluğu: "Adil geçiş" kavramının ülkemizde henüz yeterince anlaşılmamış olması, bu kavramın ne ifade ettiğinin gerek örgütlere yeni katılan kişilere gerekse toplumun daha geniş kesimlerine aktarılmasını zorlaştırıyor.

Farkındalığın Davranışa Dönüşmemesi: Toplumda iklim değişikliğine dair bir farkındalık olsa da bunun kalıcı bir davranış değişikliğine dönüşmemesi, "ben yapsam ne olur" algısı ve komplo teorileri önemli birer engel oluşturuyor.

2. Kamu Kurumlarında Sahiplenme, Katılım ve Kurumsal Kapasiteye İlişkin Algılar

Kurumsal sahiplenmeye ilişkin algı: Meydan buluşmalarındaki bazı katılımcılar, adil geçiş ve iklim politikaları söz konusu olduğunda kamu kurumlarında net bir sahiplenme alanı göremediklerini ve kamudaki farklı paydaşların çalışmalarının parçalı ilerlediğini ifade ediyor. Bu algı, özellikle yerel düzeyde kurumların rol ve sorumluluklarının daha açık anlatılmasına ihtiyaç olduğunu ve kamudaki çalışma ilişkisinin bütünleşik iletişimine dair ihtiyacı gösteriyor.

Kurumlar arasında bilgi ve kapasite farklılıkları: Katılımcılar, farklı kurumlar ve yönetim kademeleri arasında adil geçiş ve iklim dönüşümüne ilişkin bilgi, öncelik ve yaklaşım farklılıkları bulunduğunu beliriyor. Bu durum, kamu kurumları içinde ortak kavramların, güncel bilgilerin ve yönlendirme kanallarının eşitlenmesini önemli bir iletişim ihtiyacı haline getiriyor.

Katılım ve muhataplık algısı: Bazı katılımcılar sivil toplum aktörlerinin karar süreçlerine erişmekte veya ilgili kamu birimini belirlemekte zorlandıklarını ifade ediyor. Bu bulgu, mevcut tüm mekanizmaların işlemediği anlamına gelmez; bir yandan katılım mekanizmalarının gözden geçirilip iyileştirilmesi bir yandan da kurumların hangi konuda, hangi aşamada ve hangi kanaldan görüş aldığını daha görünür kılması gerektiğine işaret eder.

Politika ve mevzuatın iletişimi: 7552 sayılı İklim Kanunu, “adil geçiş” kavramını ulusal mevzuata dahil eden bir çerçeve oluşturdu. Araştırma ve Meydan buluşmalarında, bu çerçevenin işçiler, kadınlar, gençler, yerel topluluklar, katılım süreçleri, finansman araçları ve bölgesel planlama bakımından nasıl uygulanacağına ilişkin sorular dile getirildi. Bu sorular mevcut durumdaki ihtiyaçlara işaret ettiği gibi; uygulama adımları geliştikçe kapsam, sorumluluk, takvim ve yararlanma koşullarının açık biçimde anlatılmasına duyulacak ihtiyacın artacak olması nedeniyle bir aciliyet de belirtiyor.[3]

3. Sivil Toplumda Kaynak, Finansman ve Kapasite Yetersizliği

Finansal Sıkıntılar ve Etik Finansman Bulma Zorluğu: Çalışmaları sürdürülebilir kılmak için kaynak ve ağ yetersizliği yaşanıyor. Katılımcılar, iklim ve adil geçiş alanındaki çalışmaların değerleriyle uyumlu, bağımsızlığı zedelemeyen ve fosil yakıt sektöründen veya çıkar çatışması yaratabilecek kaynaklardan gelmeyen etik finansmana erişmenin de önemli bir zorluk olduğunu belirtiyor.

Uzman, Veri ve Kurumsal Kapasite Eksikliği: Alanda nitelikli insan kaynağı, donanımlı uzman ve veri toplama imkanları kısıtlı. Uzmanlığın büyük ölçüde “proje bazlı” çalışmalarla sürdürülmek zorunda kalması ise kurumsal birikimin ve sürekliliğin sağlanmasını zorlaştırıyor.

Alana Giriş ve Adil Geçiş Çalışmaya Başlama Zorluğu: İklim değişikliğini ana çalışma alanı olarak görmeyen kurumlar ile bu alanda yeni çalışmaya başlayan birey ve kurumlar, adil geçiş alanına nereden başlayacaklarını bilemediklerini ifade ediyor. Kapsayıcı rehberlik mekanizmalarının, ortak öğrenme alanlarının ve kurumlar arası bağlantıları kuracak ağların eksikliği önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkıyor.

4. Makro Politikalar ile Yerel Bağlam Arasındaki Uyum İhtiyacı

Yerel ihtiyaçların görünürlüğü: Katılımcılar, ulusal ölçekte üretilen strateji ve iletişim dilinin yerel koşullarla her zaman yeterince ilişki kurmadığını dile getiriyor. Farklı bölgelerin ekonomik yapısı, toplumsal dokusu, mevcut altyapısı ve öncelikleri aynı olmadığı için ortak mesajların yerel ihtiyaçları gözeterek ve yerele dair bilgilerle tamamlanması gerektiği vurgulanıyor.

Önceliklendirme ve ölçek: Ekonomik koşullar, toplumsal eşitsizlikler ve yerel çevre sorunlarının yoğun olduğu dönemlerde iklim gündeminin toplumsal yaşamdan ve ihtiyaçlardan uzak bir mesele gibi algılanabildiği görüşü de paylaşılıyor. Ulusal hedefler ile yereldeki acil ihtiyaçlar arasındaki bağ kurulmadığında iletişimin karşılık bulması zorlaşabiliyor.

[3] 7552 sayılı İklim Kanunu, 9 Temmuz 2025 tarihli ve 32951 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun 2. maddesinde "adil geçiş" tanımlanmış, ancak uygulamaya ilişkin ayrıntılar ikincil düzenlemelere bırakılmıştır.

5. Sendikalar, Emek ve Çevre Örgütleri Arasındaki Koordinasyonsuzluk

Ortak payda ihtiyacı: Katılımcılar, emek ve çevre alanında çalışan örgütlerin her zaman ortak bir tartışma zemini kuramadığını belirtiyor. Bu durum, dönüşümün çevresel hedefleri ile çalışanların geçim ve hak kaygılarının aynı iletişim içinde ele alınmasını zorlaştırabiliyor.

Koordinasyon ve kapsayıcılık: Görüşmelerde örgütler arası koordinasyonun ve alana yeni katılan aktörlerle bağlantı kurmanın güçlüklerinden söz edildi. Kamu kurumları, kendi yetkileri dahilinde tarafların birbirini dinleyebileceği açık, düzenli ve geri bildirime dayalı iletişim alanlarını destekleyebilir.

Bu rehber, araştırmada ortaya çıkan sorun alanlarının iletişim boyutuna yanıt vermeyi amaçlıyor. Kurumsal kapasite, politika tasarımı, finansman veya uygulama sorunlarını iletişimin tek başına çözmesi beklenemez; ancak katılımcı, açık ve tutarlı iletişim, bu alanlarda yürütülen çalışmaların anlaşılmasına ve paydaşlarla daha güvenilir bir ilişki kurulmasına katkı sağlayabilir.

Buraya kadar kavramsal arka planı, politika bağlamını ve araştırma bulgularını ele aldık. Sıradaki bölüm, bu birikimi kamu kurumlarının kullanabileceği ilke, yöntem, örnek mesaj ve kontrol listelerine dönüştürüyor.

KAMU KURUMLARI İÇİN ADİL GEÇİŞ İLETİŞİMİ

KAMU KURUMLARI İÇİN ADİL GEÇİŞ İLETİŞİMİ

Bu bölüm, kamu kurumlarının adil geçişe ilişkin iletişim çalışmaları hazırlarken kullanabileceği genel bir çerçeve sunuyor. Öneriler merkezi ve yerel kurumların tamamı için ortak bir başlangıç noktasıdır; kurumun mevzuattaki görevi, karar alma yetkisi, bilgiye erişimi ve yerel koşullar uygulamanın biçimini belirler.

Adil geçiş iletişimi, alınmış bir kararı daha olumlu göstermek için kullanılan son aşama bir anlatım faaliyeti değildir. İletişim; karar süreçlerine katılımı, hangi bilginin ne zaman paylaşılacağını, kimlerin dinleneceğini, farklı görüşlere nasıl geri dönüleceğini ve belirsizliklerin nasıl ifade edileceğini kapsayan süreklilik gösteren bir kamu ilişkisidir.

Her kurum aynı konuda konuşmak zorunda değildir. Ancak birden fazla kurumun görev alanına giren süreçlerde kavramların, verilerin, takvimin ve sorumlulukların çelişmemesi gerekir. Kurumun yanıtlayamadığı bir soruyu geçiştirmesi yerine, konunun hangi kurumun görev alanında olduğunu veya bilginin ne zaman güncelleneceğini açıkça belirtmesi güven açısından daha sağlıklı bir yaklaşımdır.

Kamu İletişiminde Temel Sıra

Doğrulanmış durum → bunun insanlar ve kurumlar için anlamı → sorumlu kurumun rolü → görüş, başvuru veya bilgi kanalı → bir sonraki güncelleme.

Kamu İletişiminin Temel İlkeleri

Aşağıdaki ilkeler yalnızca kullanılan kelimelerle değil, bilginin hazırlanma, paylaşılma ve güncellenme biçimiyle ilgilidir. İyi bir metin, kurum içindeki bilgi ve karar süreçleriyle desteklenmediğinde tek başına güven üretemez.

Yetki ve sorumluluk sınırını görünür kılmak: Kurum, hangi konuda karar verdiğini, hangi konuda uygulayıcı veya koordinatör olduğunu ve hangi konuda başka bir kuruma yönlendirme yaptığını açıkça belirtmelidir. “Kamu”, “devlet” veya “yetkililer” gibi geniş ifadeler sorumluluğu belirsizleştirebilir.

Karar, hazırlık ve değerlendirme aşamalarını ayırmak: Yürürlüğe girmiş bir düzenleme, üzerinde çalışılan bir taslak, değerlendirmeye alınan bir seçenek ve yalnızca araştırılan bir ihtimal aynı kiplerle anlatılmamalıdır. “Kararlaştırıldı”, “hazırlanıyor”, “değerlendiriliyor” ve “öngörülüyor” ifadeleri dikkatle seçilmelidir. Kararlaştırılan süreçlerin öncesinde katılımcılık ve katkılar ön plana çıkarken, uygulamada geri bildirimler ve uygulamaya dair bilgiler önem taşır.

Riskleri ve olanakları birlikte anlatmak: Yalnızca fırsat dili, geçim ve hak kaybı kaygılarını görünmez kılabilir; yalnızca risk dili ise değişimi tehdit olarak sabitleyebilir. Etkilerin farklı kesimler için aynı olmayabileceği belirtilmeli, riskler ve olasılıklar bir arada ele alınmalı ve yeterince planlaması gerçekleşmemiş hedefler garanti edilmemelidir.

Yerel bağlama göre uyarlamak: Aynı ulusal hedef; kömür bölgesinde, sanayi kentinde, tarım ağırlıklı bir ilçede veya büyükşehirde farklı sorular doğurabilir. Mesajın ana bilgisi tutarlı kalırken örnekler, muhataplar ve açıklama derinliği yerel koşullara göre değişebilir.

Katılımı bilgilendirmeden ayırmak: Bir toplantıda bilgi sunmak katılımın yalnızca bir kısmıdır. Hangi konuların görüşe açık olduğu, görüşlerin nasıl kaydedileceği, kim tarafından değerlendirileceği ve sonuç hakkında nasıl geri dönüş yapılacağı belirtilmelidir.

Kapsayıcı ve erişilebilir olmak: Dil, toplantı zamanı, mekân, dijital erişim, engellilik durumu ve bakım sorumlulukları katılımı etkileyebilir. Çalışanlar, aileler, kadınlar, gençler, küçük işletmeler ve erişimi sınırlı gruplar yalnızca “etkilenenler” olarak değil, bilgi ve deneyim sahibi muhataplar olarak görülmelidir. Örnek olarak mesai saatleri içinde yapılan bir toplantıya maden ocağında çalışan baba, bebeği olan anne ve ortaokula giden çocuktan oluşan dört kişilik bir aileden katılımın olması mümkün olamayacaktır. Farklı kesimlerin ihtiyaçları da gözetilmeli, engellilik gibi durumlara karşı destekler önden planlanmalıdır.

Kurumlar arası tutarlılığı gözetmek: Merkezi ve yerel birimler aynı süreci farklı ifadelerle anlatıyorsa, farkın yetki veya yerel bağlamdan mı kaynaklandığı açıklanmalıdır. Ortak kavram listesi, güncel soru-cevap belgesi ve kurum içi yönlendirme noktası tutarlılığı destekler. Farklı kurumların aynı alanda farklı dil ile iletişim kurması bütün kamusal iletişime duyulan güveni zedeler ve iletişim kurmayı zorlaştırır.

Merkezi ve Yerel Kamu İletişiminde Rol Farkları

Merkezi ve yerel kamu kurumları arasında her durumda kesin bir ayrım kurmak mümkün veya gerekli değildir. Ayrım; karar alma, uygulama, veri üretme, hizmet sunma ya da yerel geri bildirimi üst kademelere iletme sorumluluğu gerçekten farklılaştığında yapılmalıdır. Diğer durumlarda ortak ve koordineli bir dil daha işlevseldir.

Merkezi Kamu İletişiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler

Merkezi kurumların iletişimi; ulusal hedefleri, mevzuatın durumunu, kurumlar arası görev dağılımını ve sektörel çerçeveyi açıklamalıdır. Uzun vadeli hedefler, kendiliğinden oluşacak sonuçlar gibi değil; hangi araçların kararlaştırıldığı ve hangilerinin hazırlık aşamasında olduğu belirtilerek anlatılmalıdır.

Sektörler ve bölgeler üzerindeki etkiler aynı değilse bu farklılık açıkça kabul edilmelidir. Ulusal bir açıklama, yerel düzeyde henüz kesinleşmemiş yatırım, kapanış, istihdam veya destek takvimi varmış izlenimi yaratmamalıdır.

İşverenlere yönelik iletişimde yükümlülük, geçiş süresi, raporlama veya başvuru gereği gibi resmî unsurlar; rehberlik, teşvik veya finansman olanaklarından ayrı gösterilmelidir. Mevcut olmayan bir destek programı ima edilmemeli; mevcut bir destek varsa sorumlu kurum, koşul, tarih ve resmî kaynak belirtilmelidir.

Merkezi düzeyde farklı kurumların aynı kavramı farklı anlamlarda kullanması, yerelde karışıklık yaratabilir. Bu nedenle kurumlar arası bilgi notları, ortak tanımlar ve güncel yönlendirme listeleri yalnızca dış iletişimin değil, kurum içi iletişimin de parçası olmalıdır.

Merkezi düzeyde iletişim, ülke çapında yapılan adil geçiş çalışmalarının “ortak bir hedef doğrultusunda ve merkezi bir irade ile” yapıldığını vurgulamalı; katılımcılık için gerekli kaynak ve kanalları yerel kurumlara net olarak aktarabilmelidir.

Yerel Kamu İletişiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler

Yerel kurumların temel katkısı, yereldeki özgün ihtiyaçları anlamak, öneriler geliştirmek, ulusal hedef ve düzenlemelerin yerelde ne anlama geldiğini somutlaştırmak; yerel soruları ve deneyimleri ilgili karar mercilerine iletmektir. Bu rol, yerel kurumun kendi yetkisi dışındaki sonuçlar adına söz vermesini gerektirmez.

Yerel iletişim; istihdam yapısı, işletme ölçeği, ulaşım, sağlık, çevre, konut, göç ve yerel hizmetler gibi başlıklarda hangi bilginin mevcut olduğunu ve hangi bilginin henüz bulunmadığını açıklayabilir. Yerel veri sınırlıysa bu sınırlılık da paylaşılmalı; tekil görüşler bütün bölgeyi temsil eden sonuçlar gibi sunulmamalıdır.

Toplantı ve görüşmelerde yalnızca kurumsal aktörlere değil, doğrudan etkilenen çalışanlara, ailelere, küçük işletmelere, kadınlara ve gençlere ve dezavantajlı gruplara erişim özel olarak gözetilmelidir. Katılımcı listesinin genişliği kadar, sözün kimler arasında dağıldığı ve görüşlerin nasıl kayda geçtiği de önemlidir.

Yerel kurum bir sorunun yanıtına sahip değilse, soruyu kayıt altına alıp sorumlu kuruma ileteceği kanalı ve geri dönüş zamanını belirtmelidir. Yanıt verilmemesi ya da yetki dışı kesin açıklama yapılması yerine izlenebilir bir yönlendirme mekanizması kurulmalıdır.

Yerel yönetimler bir yandan merkez ile vatandaş arasında bir köprü olarak önemli bir işleve sahip olmakla beraber aynı zamanda hizmet veren olarak kendi sorumluluklarını yerine getirmek için planlama aşamasından itibaren katılımcılığı merkeze almalıdır.

Ortak Sorumluluklar

Merkezi ve yerel kurumlar; katılımcılık, resmî durumun doğru aktarılması, verilerin tutarlılığı, belirsizliklerin açıkça ifade edilmesi, farklı paydaşlara erişim ve geri bildirim konusunda ortak sorumluluk taşır. Kurumlar arasındaki rol farkı, kamuoyuna çelişkili mesajlar verilmesini gerektirmez.

Bir kurumun iletişimi diğerinin görev alanına değiyorsa mesaj yayınlanmadan önce sorumlu birim, terminoloji, tarih ve yönlendirme kanalı üzerinde eşgüdüm sağlanmalıdır. Bu eşgüdüm, bütün kurumların aynı metni kullanması değil; aynı gerçeklik hakkında çelişmeyen ve birbirini tamamlayan bilgi vermesi anlamına gelir.

Paydaş Çerçevesi: Kiminle, Hangi Bilgiyi Paylaşıyoruz?

Adil geçiş iletişiminde bütün durumlar için geçerli tek bir paydaş öncelik sırası yoktur. Öncelik; ele alınan sektör, bölge, kararın aşaması ve olası etki alanına göre belirlenmelidir. Paydaş haritası yalnızca "kime bilgi vereceğiz?" sorusuna değil, "kimde hangi bilgi var, kim nasıl etkilenebilir ve kim hangi kararda yetkilidir?" sorularına da yanıt vermelidir.

Çalışanlar, Sendikalar ve Haneler

Çalışanların temel bilgi ihtiyacı iş güvencesi, işin devamı, zamanlama, ücret ve haklar, iş sağlığı ve güvenliği, beceri ihtiyacı ve olası desteklere ilişkindir. Haneler açısından gelir güvenliği, bakım yükü, göç ve hizmetlere erişim de önem kazanabilir. Soyut fırsat söylemi, bu soruların yanıtı yerine geçmez.

Yerel ekonomi, demografi, ihtiyaçlar çerçevesinde yerele uygun geliştirilmiş planlara dayanan iletişim temel alınmalıdır.

Uygulama aşamasında resmen kararlaştırılmamış eğitim, işe yerleştirme, tazminat veya sosyal destekler varmış gibi anlatılmamalıdır. Mevcut programlar aktarılırken uygunluk koşulları, başvuru yeri, tarih ve sorumlu kurum açıkça belirtilmelidir.

İşverenler, KOBİ'ler ve İş Dünyası Kuruluşları

İşverenler açısından mevzuata uyum, yatırım ihtiyacı, enerji ve girdi maliyetleri, nitelikli işgücü, tedarik zinciri ve rekabet başlıkları öne çıkabilir. Büyük işletmeler ile KOBİ'lerin bilgiye ve finansmana erişimi aynı olmayabileceği için tek tip işletme dili kullanılmamalıdır.

Sektörel farklılıklar kadar, işverenin ölçeği de mesajların oluşturulmasında dikkate alınmalıdır.

Kamu iletişimi, işverenleri yalnızca uyum sağlaması beklenen bir grup olarak değil; çalışanlar ve yerel ekonomi üzerindeki etkiler konusunda sorumluluk taşıyan ve bilgi sağlayan bir paydaş olarak ele almalıdır. Yükümlülükler kadar iş sağlığı ve güvenliği, çalışanların bilgilendirilmesi, sosyal diyalog ve doğrulanmış destek olanakları da açıkça konuşulmalıdır.

İşverenlerin süreç içerisinde yükümlülükleri, açık, net ve takvimlendirilmiş olarak paylaşılmalı; süreçlerde bilgi netliği sağlanmalı, gerektiğinde küçük işletmelere yönelik geçiş desteklerine erişim için anlaşılabilir mesajlar hazırlanmalıdır.

Yerel Topluluklar ve Yerel Kuruluşlar

Yerel topluluklar için dönüşüm; iş ve gelir kadar çevre, sağlık, arazi kullanımı, ulaşım, konut, göç ve belediye hizmetleriyle ilişkilendirilebilir. Yerel meslek odaları, kooperatifler, dernekler, muhtarlar ve kanaat önderleri farklı deneyimleri görünür kılabilir; ancak hiçbir tekil aktörün bütün yereli temsil ettiği düşünülmemelidir.

Katılımcılığın süreci sahiplenme üzerindeki etkisi asla unutulmamalı, yerel iletişimde hangi konuların karara bağlandığı, hangilerinin tartışmaya açık olduğu ve görüşlerin hangi düzeyde etkili olabileceği baştan açıklanmalıdır. Katılımın sınırlarını saklamak, sonradan daha büyük güven kaybı yaratabilir.

Sivil Toplum, Meslek Kuruluşları ve Akademi

Bu aktörler araştırma, izleme, saha bilgisi, teknik uzmanlık ve farklı gruplara erişim bakımından katkı sunabilir. Kamu kurumları, iş birliği veya görüş alma sürecinde hangi bilgiye ihtiyaç duyduğunu, katkının hangi aşamada değerlendirileceğini ve sonuç hakkında nasıl geri bildirim vereceğini netleştirmelidir.

Türkiye'de çalışan bu aktörlerin bilgi ve deneyimi oldukça yüksek olmakla beraber hem yerel hem de ülke genelinde hazırlanan rapor ve çalışmalar büyük bir kaynak sunmaktadır. Bu kurumlardan ilgili kurullarda da faydalanılmalı ve özellikle yerel kurumların katılımlarını teşvik edici önlemler alınmalıdır.

Eleştirel görüşler iletişim hatası veya kurumsal karşıtlık olarak görülmemelidir. Yanıt verilemeyen iddialar kayda alınmalı, doğrulama sonrası kaynakla birlikte yanıtlanmalı; görüş ile doğrulanmış bilgi birbirinden ayrılmalıdır.

Kadınlar, Gençler ve Özel Erişim İhtiyacı Bulunan Gruplar

Dönüşümün etkileri toplumsal cinsiyet, yaş, engellilik, gelir, eğitim, göç deneyimi ve bakım sorumluluklarına göre farklılaşabilir. Bu grupları tek bir "kırılgan kesim" başlığı altında toplamak, farklı bilgi ve katılım ihtiyaçlarını görünmez kılabilir.

İletişim yalnızca etkilenme risklerini değil, karar süreçlerine erişimi de değerlendirmelidir. Toplantı zamanı, ulaşım, dijital araçlar, sade dil, işaret dili veya başka erişilebilirlik önlemleri; katılımın kimler için fiilen mümkün olduğunu belirler.

Genel Kamuoyu ve Medya

Genel kamuoyu için adil geçiş, yalnızca kömür bölgelerine veya uzmanlara ait bir başlık gibi sunulmamalıdır. Enerjiye erişim, üretim, çalışma hayatı, sağlık, yerel ekonomi ve uzun vadeli refah arasındaki bağlar; aşırı genelleme yapmadan ve korku ya da garanti dili kullanmadan açıklanmalıdır.

Genel kamuoyu ve medya iletişimi, mümkün olduğunca merkezi yön ile yerel ihtiyaçların karşılanması arasındaki bağı görünür kılmalı, teknik bilgilere sıkışmamalıdır.

Medya iletişiminde kısa mesaj ihtiyacı teknik doğruluğu ortadan kaldırmaz. Açıklamanın yanında daha ayrıntılı bilgi notu, veri kaynağı, sık sorulan sorular ve kurum irtibatı sağlamak; başlığın tek bir cümleye sıkışmasından doğabilecek yanlış anlamaları azaltır.

Mesaj Nasıl Kurulmalı?

Kamu mesajı, yalnızca kurumun ne yapmak istediğini anlatmamalı; muhatabın "Ne oluyor, beni nasıl etkileyebilir, ne kesin, ne belirsiz, kime başvurabilirim?" sorularına da yanıt vermelidir. Aşağıdaki yedi adım, basın açıklamasından toplantı sunumuna kadar farklı metin türlerine uyarlanabilir.

Kısa Mesaj Formülü

Durum + gerekçe + olası/kanıtlanmış etki + kurumun yetkisi + katılım veya bilgi kanalı + güncelleme tarihi

1. Adım: Durumu Tanımlayın: Konu bir kanun, plan, proje, hazırlık, araştırma, yatırım veya yerel uygulama olabilir. İlk cümle, konunun adını ve güncel statüsünü açıkça söylemelidir.

2. Adım: Gerekçeyi Açıklayın: Süreç neden yürütülüyor? Yasal yükümlülük, kamu yararı, iklim hedefi, ticari değişim, sağlık veya yerel ihtiyaç gibi gerekçeler birbirine karıştırılmadan anlatılmalıdır.

3. Adım: Etki Alanını Belirtin: Kimlerin, hangi sektörlerin veya hangi bölgelerin nasıl etkilenebileceği mevcut veriye göre açıklanmalıdır. Etki bilinmiyorsa "etki analizi sürüyor" denmeli; olumlu veya olumsuz sonuç veri olmadan aktarılmamalıdır.

4. Adım: Bilinen ve Bilinmeyeni Ayırın: Kesinleşen takvim, bütçe, hak, yükümlülük veya başvuru bilgisi ayrı; karar verilmemiş seçenekler ayrı sunulmalıdır. Bu ayrım özellikle çalışanlar ve işletmeler için beklenti yönetiminde önemlidir.

5. Adım: Kurumun Rolünü Söyleyin: Kurum karar verici, uygulayıcı, koordinatör, veri sağlayıcı, hizmet sunucu veya görüş aktarıcı olabilir. Rol belirtilmeden kullanılan edilgen cümleler sorumluluğu belirsizleştirir.

6. Adım: Katılım veya Bilgi Kanalını Verin: Görüş alınacaksa konu, yöntem ve son tarih; yalnızca bilgi veriliyorsa soru yöneltme veya resmî kaynağa erişim yolu belirtilmelidir. Kanalın erişilebilir ve işleyen bir kanal olması gerekir.

7. Adım: Bir Sonraki Güncellemeyi Tanımlayın: Süreç devam ediyorsa yeni bilginin ne zaman veya hangi gelişme sonrasında paylaşılacağı açıklanmalıdır. Kesin tarih verilemiyorsa güncellemeyi tetikleyecek aşama belirtilmelidir.

Mesajın Olgusal Katmanı: Karar, tarih, veri, yetki ve kaynak bilgisidir. Bu katmanda yorum ile resmî durum ayrılır.

Mesajın Anlam Katmanı: Konunun insanların gündelik hayatı, iş dünyası, yerel ekonomi veya kamu hizmetleri açısından ne anlama gelebileceğini açıklar. Bu katman, olgusal katmanın önüne geçmemelidir.

Mesajın İlişki Katmanı: Kurumun dinleme, yanıt verme ve güncelleme biçimini gösterir. "Bize güvenin" demek yerine güveni destekleyen süreç ve kanallar görünür kılınır.

Katılımı İletişimin Parçası Haline Getirmek

Katılım, her görüşün aynen kabul edileceği anlamına gelmez. Katılımın güvenilir olması; hangi konunun açık olduğunu, karar yetkisinin kimde bulunduğunu, görüşlerin nasıl değerlendirileceğini ve sonuç hakkında nasıl geri dönüş yapılacağını baştan açıklamayı gerektirir.

Görüşme veya Toplantı Öncesinde

- Katılımın amacı, kapsamı ve karar sürecindeki yeri tanımlanmalı.
- Doğrudan ve dolaylı etkilenebilecek gruplar ile erişim engelleri belirlenmeli ve önlemler alınmalı
- Katılımcılara önceden anlaşılır bir bilgi notu, gündem ve soru alanı sunulmalı.
- Hangi konuların kararlaştırıldığı ve hangilerinin görüşe açık olduğu ayrılmalı.
- Toplantıyı yönetecek, kayıt tutacak ve teknik soruları yanıtlayacak kişiler belirlenmeli.

Görüşme veya Toplantı Sırasında

- Kurumun rolü, yetkisi ve toplantının amacı başlangıçta açıklanmalı.
- Sunum süresi ile dinleme ve soru süresi arasında denge kurulmalı.
- Yanıtı bilinmeyen sorulara tahminde bulunulmamalı; soru ve geri dönüş sorumlusu kayda alınmalı.
- Teknik terimler açıklandığı halde anlaşılmıyorsa aynı ifade tekrarlanmak yerine örnek ve gündelik karşılık kullanılmalı.
- Az söz alan grupların katılımını destekleyen kolaylaştırma yöntemleri kullanılmalı.

Görüşme veya Toplantı Sonrasında

- Görüşlerin ana temaları, kişisel veriler ve güvenlik gözetilerek özetlenmeli.
- Hangi önerilerin değerlendirileceği, hangilerinin kurumun yetkisi dışında olduğu ve nedenleri açıklanmalı.
- Yanıt bekleyen sorular belirlenen kanal ve süre içinde yanıtlanmalı.
- Yeni karar veya değişiklik olduğunda daha önce katılan paydaşlara da güncelleme ulaştırılmalı.
- Katılımın karar veya uygulama üzerinde nasıl bir etkisi olduğu, etki sınırlı olsa bile, görünür kılınmalı.

Kanallar ve İletişim Araçları

Kanal seçimi mesajın uzunluğuna göre değil; konunun karmaşıklığına, muhatabın erişimine, geri bildirim ihtiyacına ve bilginin resmî niteliğine göre yapılmalıdır. Tek bir kanal, bütün iletişim ihtiyaçlarını karşılamaz.

Resmî internet sayfası ve belge havuzu: Güncel karar, mevzuat, takvim, başvuru bilgisi, veri kaynağı ve soru-cevap belgesi için temel referans noktası olmalıdır. Eski sürümler kaldırılacaksa güncelleme tarihi ve değişiklik özeti korunmalıdır.

Yüz yüze yerel toplantılar: Karmaşık etkilerin açıklanması, yerel bilgi toplanması ve güvene dayalı diyalog için uygundur. Ancak toplantıya katılamayanlar için özet ve alternatif geri bildirim kanalı sağlanmalıdır.

Doğrudan kurumsal iletişim: İşverenler, sendikalar, meslek kuruluşları veya yerel kurumlarla resmî yazı, teknik toplantı ve koordinasyon mekanizmaları üzerinden ayrıntılı bilgi paylaşılabilir. Bu iletişim genel kamu bilgisinin yerine geçmemelidir.

Basın ve sosyal medya: Geniş erişim ve hızlı güncelleme sağlar; ancak karmaşık bilgiyi tek başına taşımakta sınırlıdır. Kısa paylaşım, ayrıntılı resmî kaynağa yönlendirmeli; başlıkta yer almayan önemli istisnalar veya belirsizlikler görünmez bırakılmamalıdır.

Soru-cevap ve irtibat kanalları: Sık sorulan sorular yaşayan bir belge olarak güncellenebilir. Telefon, e-posta veya başvuru sistemi kullanılıyorsa soruların kim tarafından, hangi sürede ve hangi resmî bilgiye dayanarak yanıtlanacağı kurum içinde belirlenmelidir.

Belirsizlik, Yanlış Bilgi ve Güven

Adil geçiş gibi uzun vadeli ve çok aktörlü süreçlerde bütün yanıtların başlangıçta bilinmemesi olağandır. Belirsizliği saklamak veya kesinlik görüntüsü vermek yerine, neyin bilinmediğini ve bu bilginin nasıl üretileceğini açıklamak daha güvenilir bir iletişim kurar.

Yanlış veya güncelliğini yitirmiş bilgi düzeltildiğinde yalnızca yeni metin paylaşılmamalı; neyin değiştiği, doğru bilginin kaynağı ve önceki açıklamanın neden güncellendiği de belirtilmelidir. Düzeltme dili küçümseyici veya suçlayıcı olmamalıdır.

Kurum içinde ortak bir soru-cevap kaynağı, sözcü ve yönlendirme noktası bulunması çelişkili yanıtları azaltır. Bununla birlikte her sorunun tek merkezden yanıtlanması gerekmeyebilir; ilgili uzman birimlerin sorumluluğu ve yanıt sınırı görünür kılınmalıdır.

Kamuoyunda kaygı yaratan bir iddia ortaya çıktığında, iddianın yalnızca yanlış olduğunu söylemek yeterli değildir. Mevcut doğrulanmış bilgi, bilinmeyen noktalar, kararın statüsü ve insanların ne yapabileceği sade biçimde açıklanmalıdır. Bu yaklaşım bir kriz iletişimi planının yerine geçmez; gündelik ve süreklilik gösteren kurumsal iletişimin parçasıdır.

ÖRNEK İFADELER VE MESAJ ÇERÇEVELERİ

ÖRNEK İFADELER VE MESAJ ÇERÇEVELERİ

Bu bölümde yer alan örnekler, kamu kurumlarının adil geçişe ilişkin teknik konuları daha açık, anlaşılır ve muhatabın gündelik hayatıyla ilişkili biçimde anlatmasına yardımcı olmak amacıyla hazırlandı. Mesajlar birebir kullanılmak için değil, temel olarak kurumun görev alanına, sürecin güncel durumuna ve mevcut resmî bilgilere göre uyarlanarak bir temel oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Açık bir kamu mesajı yalnızca belirsizlikleri sıralamaz. Sürecin amacını, kamu kurumunun yaklaşımını ve korunmak istenen toplumsal yararı da anlaşılır biçimde ortaya koyar. Kesinleşmiş bilgiler doğrudan aktarılır; henüz karara bağlanmamış konular ise ana mesajı gölgelemeyecek biçimde ayrıca açıklanır.

Teknik veya Uzak İfade	Daha Anlaşılır Kamu Mesajı
Net sıfır hedefi doğrultusunda ETS ve SKDM'ye uyum sağlanacaktır.	Üretim ve ticaret koşulları, düşük karbonlu ekonomiye geçişle birlikte değişiyor. ETS ve SKDM'ye yönelik çalışmalar, ilgili sektörlerin bu yeni koşullara hazırlanmasını amaçlıyor. [Düzenlemenin kapsamı, takvimi ve işletmelerin izlemesi gereken adımlar] hakkında güncel bilgilere [resmî kaynak] üzerinden ulaşılabilir.
Adil geçiş mekanizmaları oluşturulacaktır.	Adil geçiş, ekonomik dönüşümün çalışanlar, işletmeler ve bölgeler üzerindeki etkilerinin birlikte ele alınmasını amaçlar. Bu kapsamda hazırlanan [mekanizmanın/programın adı], [ele alınan ihtiyaç veya hedef grup] için [sağlanacak destek, hizmet ya da katılım imkânı] sunacaktır.
Yeşil dönüşüm kaçınılmazdır.	Enerji ve üretim sistemleri değişiyor. Bu değişimi çalışanların haklarını, işletmelerin uyum ihtiyacını ve bölgelerin ekonomik geleceğini gözeten planlı bir süreç olarak yönetmek istiyoruz.
Kapasite geliştirme faaliyetleri yürütülecektir.	[Programın/çalışmanın adı] kapsamında [hedef grup] için [bilgi, beceri veya kurumsal ihtiyaç] konusunda çalışmalar yürütülecek. Programın kapsamı, takvimi ve katılım koşulları [resmî kaynak] üzerinden paylaşılacak.

Amaçları Açık, Sonuçları Ölçülü Anlatmak

Adil geçiş iletişiminde güçlü bir amaç ortaya koymak ile kesinleşmemiş bir sonucu garanti etmek aynı şey değildir. Kamu kurumları, dönüşümle ulaşılmak istenen hedefi açıkça ifade edebilir; bu hedefe yönelik araçların kapsamını ve mevcut durumunu ayrıca açıklayabilir.

Aşırı Kesin veya Tek Boyutlu İfade	Açık ve Dengeli Kamu Mesajı
Kimse geride kalmayacak.	Adil geçişin amacı, dönüşümün yükünün yalnızca çalışanlara, hanelere, işletmelere veya belirli bölgelere bırakılmamasıdır. Bunun için etkilenebilecek grupların erken aşamada belirlenmesi, hakların ve geçim olanaklarının korunması ve yerel ihtiyaçların planlamaya dahil edilmesi önem taşıyor.
Yeşil dönüşüm binlerce iş yaratacak.	Yeşil dönüşüm yeni istihdam alanları oluşturma potansiyeli taşıyor. Ancak bizim için yalnızca iş sayısı değil; bu işlerin nerede oluşacağı, niteliği, ücreti ve güvencesi de önemlidir. İstihdama ilişkin tahminler, dayandıkları yöntem ve kaynaklarla birlikte paylaşılacaktır.
Bu bölge dönüşümden kazanacak.	Dönüşümün [bölge] için kalıcı yarar üretmesini amaçlıyoruz. Bunun için yerel ekonominin çeşitlenmesi, mevcut işletmelerin uyumu, çalışanların geçim güvencesi ve bölgenin kalkınma öncelikleri birlikte ele alınacaktır.
Çalışanlara mesleki eğitim verilecek.	Mesleki eğitim, çalışanların yeni iş alanlarına erişimini destekleyen araçlardan biridir. [Programın adı], çalışanların mevcut deneyimlerini bölgede gelişmesi beklenen iş alanlarıyla ilişkilendirmek amacıyla [tarih/dönem] içinde uygulanacaktır. Katılım koşulları ve eğitim sonrasındaki destekler [resmî kaynak] üzerinden açıklanacaktır.

Tek Yönlü Bilgilendirmeden Karşılıklı İletişime

Katılım, yalnızca bir toplantı düzenlendiğini veya görüş alındığını duyurmakla sınırlı değildir. Kamu mesajı; hangi konunun görüşe açık olduğunu, gelen katkıların nasıl değerlendirileceğini ve sonuçların ne zaman paylaşılacağını da göstermelidir.

Tek Yönlü veya Belirsiz İfade	Katılımı Görünür Kılan Kamu Mesajı
Halk bilgilendirildi.	[Tarih] tarihinde düzenlenen toplantıda [konu] hakkındaki mevcut bilgileri paylaştık. Sorularınızı ve görüşlerinizi [kanal] üzerinden [son tarih] tarihine kadar iletebilirsiniz. Gelen görüşlerin değerlendirme sonucu [tarih/aşama] sonrasında kamuoyuyla paylaşılacaktır.
Paydaşlar sürece dahil edildi.	[Çalışanlar, işverenler, yerel yönetimler, meslek kuruluşları ve diğer ilgili gruplar], [politika/plan/proje] hazırlığının [aşamasında] görüşlerini paylaştı. Gelen katkılar [başlıklar] altında değerlendiriliyor. Hangi önerilerin sürece yansıdığı ve hangilerinin kurumun görev alanı dışında kaldığı gerekçeleriyle birlikte açıklanacaktır.
Karar alındı, uygulama başlayacak.	[Kararın adı] [tarih] tarihinde alınmıştır. Uygulama [başlangıç tarihi] itibarıyla [kapsam] için başlayacaktır. Kararın çalışanlar, işletmeler ve yerel topluluklar açısından anlamı ile başvuru ve bilgi kanalları [resmî kaynak] üzerinden paylaşılmaktadır.
Yerel ihtiyaçlar dikkate alınacaktır.	[Bölge] için yürütülen çalışmada istihdam, yerel ekonomi, kamu hizmetleri ve çevresel koşullara ilişkin veriler ile bölge sakinlerinin görüşleri birlikte değerlendiriliyor. Bölgesel öncelikler ve bu önceliklere verilecek karşılıklar [tarih/aşama] sonrasında kamuoyuyla paylaşılacaktır.

Paydaşa Göre Mesajı Netleştirmek

Adil geçiş herkesi aynı biçimde etkilemez. Bu nedenle ana bilgi bütün paydaşlar için tutarlı kalmalı; ancak mesaj, farklı grupların sorularına ve sorumluluklarına göre somutlaştırılmalıdır.

Çalışanlar ve aileleri için

Dönüşümün çalışma hayatındaki etkilerini çalışanların hakları, gelir güvencesi ve yeni istihdam olanaklarıyla birlikte ele alıyoruz. [Karar veya sürecin adı] kapsamında çalışanları etkileyebilecek kesinleşmiş konular [bilgiler]dir. Haklar, mevcut destekler ve başvuru yolları hakkında [sorumlu birim ve iletişim kanalı] üzerinden bilgi alınabilir.

İşverenler ve KOBİ'ler için

Düşük karbonlu üretime geçiş, işletmelerin üretim süreçlerini, yatırım kararlarını ve ticari koşullarını etkileyebilir. [Düzenlemenin/programın adı] kapsamında [işletme grubunu] ilgilendiren yükümlülükler [tarih] itibarıyla uygulanacaktır. Uyum adımları, sorumlu kurumlar ve kesinleşmiş destekler [resmî kaynak] üzerinden izlenebilir.

Yerel topluluklar için

Bu dönüşüm yalnızca bir sektörün veya tesisin geleceğiyle sınırlı değildir; bölgedeki istihdamı, yerel ekonomiyi ve kamu hizmetlerini de ilgilendirir. [Bölge] için yürütülen çalışmada çalışanların, ailelerin, işletmelerin ve yerel toplulukların ihtiyaçları birlikte ele alınacaktır. Görüş ve sorular [kanal] üzerinden iletilebilir.

Sivil toplum, sendikalar ve meslek kuruluşları için

[Politika, plan veya projenin adı] şu anda [hazırlık/değerlendirme/uygulama] aşamasındadır. [Belirtilen konular] paydaş görüşüne açıktır. Veri, saha deneyimi ve politika önerileri [son tarih] tarihine kadar [kanal] üzerinden paylaşılabilir. Görüşlerin nasıl değerlendirildiğine ilişkin sonuçlar [tarih veya aşama] sonrasında açıklanacaktır.

Bu örneklerin ortak amacı mesajı yalnızca daha olumlu göstermek değildir. Amaç; kurumun yaklaşımını, resmî durumu, etkilenebilecek kesimleri ve izlenecek yolu açıkça anlatmaktır. Güçlü bir kamu mesajı hedefini saklamaz, kesinleşmemiş sonucu garanti etmez ve muhatabını yalnızca dinleyici olarak görmez.

HIZLI KONTROL LİSTELERİ

Aşağıdaki listeler bir metin, sunum, toplantı veya duyuru hazırlanırken hızlı son kontrol için kullanılabilir. Her işaretin aynı kişi tarafından tamamlanması gerekmez; iletişim, hukuk, teknik birim, yerel uygulama ve yönetim arasında görev paylaşımı yapılabilir.

İletişim Öncesi

□ Konunun resmî durumu ve en güncel kaynağı doğrulandı mı?
□ Karar, hazırlık, değerlendirme ve olasılık aşamaları birbirinden ayrıldı mı?
□ Kurumun yetkisi, sorumluluğu ve başka kuruma yönlendireceği konular net mi?
□ Kimlerin doğrudan veya dolaylı etkilenebileceği değerlendirildi mi?
□ Çalışanlar, haneler, işverenler, KOBİ'ler ve yerel toplulukların farklı bilgi ihtiyaçları gözetildi mi?
□ Merkezi ve yerel açıklamalar arasında veri, tarih veya kavram çelişkisi var mı?
□ Bilinmeyen veya kesinleşmeyen noktalar açıkça belirtildi mi?
□ Riskler ve olanaklar dengeli; sonuç vaatleri kanıta dayalı mı?
□ Teknik terimler ilk kullanımda açıklandı mı?
□ Mesaj yerel bağlama uyarlanırken ana resmî bilgi korundu mu?
□ Mevcut olmayan destek, eğitim, istihdam veya finansman olanağı ima ediliyor mu?
□ Katılım, soru veya başvuru kanalı gerçekten işliyor ve erişilebilir mi?
□ Kaynak, tarih, irtibat ve bir sonraki güncelleme bilgisi verildi mi?

İletişim Sırasında

□ Kurumun rolü ve iletişimin amacı başlangıçta açıklandı mı?
□ Bilgi verme ile görüş alma süreçleri birbirinden ayrıldı mı?
□ Sunum kadar dinleme ve soru için de zaman ayrıldı mı?
□ Yanıtı bilinmeyen sorular tahmin yürütmeden kayda alındı mı?
□ Teknik dil anlaşılmadığında açıklama yöntemi değiştirildi mi?
□ Az söz alan veya erişimi sınırlı grupların katılımı desteklendi mi?
□ Yetki dışı talep ve sorular için doğru yönlendirme yapıldı mı?
□ Çalışanlar ile işverenlerin farklı sorumluluk ve kaygıları birbirine indirgenmeden ele alındı mı?

İletişim Sonrasında

□ Paylaşılan bilgi, sorular ve verilen yanıtlar kurumsal olarak kaydedildi mi?
□ Yanıt bekleyen sorular için sorumlu birim ve geri dönüş zamanı belirlendi mi?
□ Katılımcılara görüşlerin nasıl değerlendirileceği hakkında bilgi verildi mi?
□ Kurumun yetkisi dışında kalan konular ilgili kuruma yönlendirildi mi?
□ Yeni veya düzeltilmiş bilgi yayımlandığında değişikliğin ne olduğu açıklandı mı?
□ Daha önce iletişim kurulan paydaşlara önemli güncellemeler ulaştırıldı mı?
□ Kullanılan kanalın erişimi ve geri bildirim kalitesi değerlendirildi mi?
□ Bir sonraki iletişim için tekrar eden sorular ve anlaşılmayan kavramlar not edildi mi?

KISA MESAJ HAZIRLAMA FORMU

Bir açıklamayı yayımlamadan önce aşağıdaki alanlar tek sayfalık bir iç notta doldurulabilir:

Konu ve güncel tarih: [Belgenin/kararın/projenin adı — tarih]

Resmî durum: [Yürürlükte / kararlaştırıldı / hazırlanıyor / değerlendiriliyor / araştırılıyor]

Kurumun rolü: [Karar verici / uygulayıcı / koordinatör / hizmet sunucu / veri sağlayıcı / yönlendirici]

Doğrulanmış ana bilgi: [En fazla üç kısa madde ve kaynakları]

Bilinen etkiler ve belirsizlikler: [Kimin için, hangi bölgede veya sektörde; ne biliniyor, ne bilinmiyor]

Paydaşın yapabileceği şey: [Bilgi alma / görüş bildirme / başvuru / toplantı / başka kuruma yönelme]

İrtibat ve güncelleme: [Resmî bağlantı, sorumlu birim, tarih veya bir sonraki aşama]

SONUÇ: GÜVENİ, AÇIKLIĞI VE ORTAK DİLİ GÜÇLENDİRMEK

Bu rehber boyunca yer verdiğimiz algı araştırması, söylem analizi ve saha bulguları bize tek bir gerçeği fısıldıyor: Türkiye'de adil geçişi sadece teknik bir enerji dönüşümü, dar bir uzmanlık jargonu ya da ucu açık bir finansman pazarlığı olarak ele almak bizi toplumsal bir çıkmaz sokağa götürüyor. Dönüşümün sınırda karbon düzenlemeleri veya emisyon ticaret sistemleri gibi dışsal dinamiklerin dayattığı bir "ticari reaksiyon" olarak kalması ne yerelde ne sivil toplumda ne de emek hareketinde meşru bir karşılık bulabiliyor.

Sivil toplum aktörleri, sendikalar, yerel yönetimler ve merkezi kamu için adil bir geçişi mümkün kılmanın yegâne yolu, meseleyi bir **toplumsal refah ve kalkınma planlaması** olarak yeniden tanımlıyor. İletişim stratejilerimizin kalbine soyut gelecek senaryolarını değil, bugünün yakıcı ekonomik gerçeklerini koymak zorundayız. Kısacası: "**Ay sonunu getirememe kaygısı ile dünyanın sonunun gelmesi mücadelesi birbirinden bağımsız değildir."**

Adil geçiş iletişimi, iklim ve enerji politikalarının teknik içeriğini sadeleştirmenin ötesinde bir görevdir. Dönüşümün çalışma hayatı, yerel ekonomi, sağlık, kamu hizmetleri ve toplumsal eşitsizliklerle kurduğu bağı görünür hale getirirken; resmî bilgi ile beklenti, karar ile hazırlık ve fırsat ile olasılık arasındaki farkı korumayı gerektirir.

Proje araştırması, "adil geçiş" kavramının her kesimde aynı anlamı taşımadığını; teknik dil, gündelik hayatla bağ kurma, yerel karşılık, kurumsal muhataplık ve güven konularında farklı sorular doğurduğunu gösteriyor. Bu soruların varlığı iletişimin başarısız olduğu anlamına gelmez. Kamu kurumları için asıl mesele, soruları görünür kılan ve yanıtların hangi bilgiye, yetkiye ve sürece dayandığını açıklayan bir iletişim düzeni kurmaktır.

Merkezi ve yerel kurumların rolleri her konuda aynı değildir; ancak doğru bilgi, açık sorumluluk, kurumlar arası tutarlılık, erişilebilirlik ve geri bildirim ortak ilkeler olmalıdır. Çalışanların, hanelerin, işverenlerin, yerel toplulukların, sivil toplumun ve diğer paydaşların ihtiyaçları aynı mesaj içinde kaybolmamalı; farklılaşan etkiler abartılmadan veya küçümsenmeden anlatılmalıdır.

Güven, tek bir güçlü cümleyle değil; bilginin zamanında güncellenmesi, belirsizliklerin saklanmaması, verilen sözlerin yetki ve kaynakla uyumlu olması ve katılımcıların görüşlerine ne olduğu konusunda geri dönüş yapılmasıyla oluşur. Bu rehberin, kamu kurumlarının adil geçiş iletişimini bu ilkeler temelinde planlamasına ve geliştirmesine yardımcı olmasını umuyoruz.

yada

KAYNAKÇA

Bir Buçuk Derece. "Adil Geçiş Nedir?" Sıkça Sorulan Sorular. Erişim 23 Aralık 2025. https://www.birbucukderece.com/sss/adil-gecis-nedir.

Güler, Begüm Şeren. "Avrupa'da Kazananlar, Kaybedenler ve Adil Geçişin Toplumsal Cinsiyet Boyutu Üzerine." SEFiA Blog. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2026. https://sefia.org/blog/avrupada-kazananlar-kaybedenler-ve-adil-gecisin-toplumsal-cinsiyet-boyutu-uzerine/.

İlkkaracan, İpek. "Yeşil'in Ötesinde Yeni Bir Düzen Vizyonu: Mor Ekonomi 1." Heinrich Böll Stiftung İstanbul. Yayın tarihi: 24 Nisan 2015. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2026. https://tr.boell.org/tr/2015/04/24/yesilin-otesinde-yeni-bir-duzen-vizyonu-mor-ekonomi-1.

Mekânda Adalet Derneği. Adil Geçiş için Ermenek'ten Dersler. İstanbul: Mekânda Adalet Derneği Yayınları, 2025. https://mekandaadalet.org/wp-content/uploads/2025/01/Adil_gecis_icin_Ermenekten_dersler_web.pdf.

Okereke, Chukwumerije. "Climate Justice and the International Regime." Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change 1, no. 3 (Mayıs/Haziran 2010): 462-474. https://doi.org/10.1002/wcc.52.

Parsons, Meg, Quinn Asena, Danielle Johnson ve Johanna Nalau. "A Bibliometric and Topic Analysis of Climate Justice: Mapping Trends, Voices, and the Way Forward." Climate Risk Management 44 (2024): 100593. https://doi.org/10.1016/j.crm.2024.100593.

Schoen, Christian, ve Frank Wältring. Just (Energy) Transition as an Interdisciplinary Transformation Challenge: Learning from the German Experience. Bremen/Hanoi: Mesopartner, Aralık 2023. GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) tarafından desteklenen tartışma metni (Discussion Paper).

SEFiA. "(İngilizce - Türkçe) İklim-Nötr Türkiye Yolunda Adil Geçiş: Sendikalar ve Sivil Toplum Perspektifi." YouTube videosu, 3:11:14. Yayın tarihi: 8 Şubat 2022. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2026. https://www.youtube.com/watch?v=bmbG9pSqKEM.

Wang, Xuan ve Kevin Lo. "Just Transition: A Conceptual Review." Energy Research & Social Science 82 (Aralık 2021): 102291. https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102291.

Wuppertal Enstitüsü. Just Transition Toolbox for Coal Regions. Wuppertal: Wuppertal Institut für Klima, Umwelt, Energie, 2022. https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/7990/file/7990_Transition_Toolbox.pdf.

Federal Ministry
for the Environment, Climate Action,
Nature Conservation and Nuclear Safety

IKI INTERNATIONAL CLIMATE INITIATIVE

giz

yada